

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKIYATRI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

GÖÇMEN ÇOCUKLARIN RESİM YOLUYLA DEĞERLENDİRİLEN
DUYGU İFADELERİ İLE ANNELERİN ÇOCUKLARININ
DUYGU İFADE BECERİLERİNE YÖNELİK ALGILARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Aslıhan AVCI

ORCID No: 0000-0001-9108-9319

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI

İZMİR-2023

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKIYATRİ HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

GÖÇMEN ÇOCUKLARIN RESİM YOLUYLA DEĞERLENDİRİLEN
DUYGU İFADELERİ İLE ANNELERİN ÇOCUKLARININ
DUYGU İFADE BECERİLERİNE YÖNELİK ALGILARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Aslıhan AVCI

ORCID No: 0000-0001-9108-9319

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI

İZMİR-2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürlüğüne; İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütölmüş olan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 07 / 02 / 2023

Tez Danışmanı :Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Üye :Doç. Dr. Nurdan AKÇAY DİDİŐEN

Ege Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Dilek AYAKDAŐ DAğLI

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekte teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir.)

o Tezimin/Raporumun Eylül 2023 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını istemiyorum (İç kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç)

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.)

o Tezimin/Raporumun Eylül 2023 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

07/02/2023

İmza

Aslıhan AVCI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, tez danışmanım Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

07/02/2023

Aslıhan AVCI

TEŞEKKÜR

Lisans döneminde tanışıp hayran kaldığım, heyecanını, güler yüzünü ve çalışkanlığını örnek aldığım, yanına gitmekten hiç çekinmediğim ve danışmanım olmasından gurur duyduğum sevgili Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI' ya,

Beni dünyaya getiren, o savunmasız bebekten güçlü, özgür ve ayakları üzerinde durabilen bir kadın yaratan, benim her mutlu anımı ve üzüntülerimi paylaşan, bana ihtiyacım olan her konuda destek olan, sorumluluk, fedakârlık, sevgi ve saygı aşıl原因, ilerleme yolunda maddi, manevi tüm yolları sunan canım *annem ve babama*,

Hayata umutla bakmayı bana her zaman hatırlatan, evimizin neşesi *kardeşime*,

Değerli tercüman arkadaşım Muhammet'e ve tüm ekip arkadaşlarıma; harika problem çözme becerisi ve tercümanlığı, en önemlisi varlığıyla tüm süreçte bana destek olan canım arkadaşım *Şirin'e* ve adını buraya yazamadığım sevdiğim tüm arkadaşlarıma; bu yolda beni en iyi anlayanlardan ve ilk fırsatta ulaşmaya çalıştığım, yüksek lisans ders döneminden bu zamana kadar hep yanımda olan arkadaşım *Tuğba'ya*; tez dönemim boyunca beni yalnız bırakmadığı, her zaman destek olduğu ve beni her konuda dinlediği için canım arkadaşım *Kezban'a*,

Bana kendi gücümü fark ettiren, bakış açımı değiştiren, yaşama olan heyecanımla motivasyonumu arttıran, desteğini hep arkamda hissettiğim *erkek arkadaşım*,

Teşekkür ederim.

Aslıhan AVCI

2023 – İzmir

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, göç yaşantısı olan ailelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocuklarının, duygu ifade becerilerini resim yoluyla incelemektir.

Gereç-Yöntem: Araştırma, göç yaşantısı olan ailelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocuklarının, duygu ifade becerilerinin resim yoluyla incelenmesi amacıyla betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Veri toplamak için Tanıtıcı Bilgi Formu, Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) ve çocukların çizdikleri resimler kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'ne başvuran 3-6 yaş arasında çocuğu olan göçmen bireyler oluşturmuştur. Araştırmaya katılma konusunda onay veren ebeveynler ve çocuklarına tercüman eşliğinde bilgi verildikten sonra formlar doldurtulmuştur. Devamında güven ortamının sağlanması amacıyla çocuklar ile tanışma oyunu oynanıp duygu çemberindeki dört duygu (Mutluluk, Utanç, Öfke ve Üzüntü) ile ilgili konuşulmuştur. Sonrasında A4 boyutunda kağıt ve 12 renk kuru boya verildi. "Bu duygular ile ilgili resim çizebilir misin? Yönergesi verilmiştir. Analizler, araştırmaya katılan toplam 40 anne ve çocukların verileri üzerinden yapılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde anket puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için nonparametrik testlerden spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Bununla birlikte ölçek ile katılımcıların sosyodemografik verileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek üzere nonparametrik testlerden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı fark çıkması durumunda, anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Games-Howell Post-Hoc testi yapılmıştır. Çocukların çizdikleri resimler, araştırmacı tarafından literatür taraması sonucunda oluşturulmuş olan Resim Puanlama Listesine göre puanlanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan 40 çocuğun, %42,5'inin (n=17) kız, %57,5'inin (n=23) erkek olduğu belirlenmiştir. Her yaş grubundan 10 çocuk katılmış olup doğum sırası değerlendirildiğinde %27,5'inin (n=11) ilk çocuk, %20'sinin (n=8) ikinci çocuk, %27,5'inin (n=11) üçüncü çocuk ve %25'inin (n=10) dördüncü çocuk olduğu, %55'inin (n=22) 4 ve üzeri kardeşi olduğu, çocukların %22,5'i (n=9), annelerin %27,5'i (n=11), babaların %42,5'i (n=17) Türkçe bildiği, ebeveynlerin %85'inin (n=34) gelir düzeyinin asgari ücret ve altı olduğu, %15'inin (n=6) ise asgari ücret ve üzeri olduğu belirtilmiştir. Çocuk Duygu İfade

Etme Ölçeği (ÇDİBÖ) “Mutluluk” alt ölçek puan ortalaması $X_M=10,72\pm,2,77$, “Öfke” alt ölçek puan ortalaması $X_Ö=10,00\pm,2,74$ bulunmuştur. Çocukların Resim Puanlama Çizelgesi alt boyutlarından “Mutluluk Resim Puanı” puan ortalaması $X_{MRP}=3,07\pm,1,91$, “Öfke Resim Puanı” puan ortalaması $X_{ÖRP}=2,82\pm,1,35$ bulunmuştur. Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği toplam puanı ile Öfke Resim Puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,351$ $p=0.026$). ÇDİBÖ alt boyutlarından “Mutluluk” puanı ile Mutluluk Resim puanı arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,413$ $p=0.008$). ÇDİEÖ Toplam puanı ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. ÇDİEÖ Toplam ve Alt Boyutları Puan ortalamaları ile çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. ÇDİEÖ alt boyutlarından “Mutluluk” puanı ile kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmış olup 4 ve üzeri kardeşe sahip çocuklarda “Mutluluk” puanı daha yüksek bulunmuştur ($p=0.048$). ÇDİBÖ Toplam puanı ile çocuk dil bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmış olup Türkçe bilen çocuklarda ÇDİBÖ Toplam puanı daha yüksek bulunmuştur ($p=0.001$). ÇDİBÖ alt boyutlarından “Öfke” puanı ile çocuk dil bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ve Türkçe bilen çocuklarda “Öfke” puanı daha yüksek bulunmuştur ($p=0.048$). ÇDİEÖ Toplam puanı ile çocuğun anne dil bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Türkçe bilen annelerin çocuklarında ÇDİEÖ Toplam puanı daha yüksek bulunmuştur ($p=0.041$). ÇDİEÖ alt boyutlarından “Öfke” puanı ile çocuk dil bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Türkçe bilen çocuklarda “Öfke” puanı daha yüksek bulunmuştur ($p=0.048$).

Sonuç:Çocukların duygu ifade becerilerinin artması resimlerinde duygusal göstergelerin arttığını göstermiştir. Dil bariyerinin duyguları anlama ve ifade etmede etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların resim yoluyla duygularını ifade ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göç, göçmen, çocuk, duygu, duygu ifade becerisi, resim

ABSTRACT

Aim: The study aims to examine the emotional expression skills of preschool (36-72 months old) children of families with a migration experience through painting.

Materials and Method: Introductory Information Form, Child Emotional Expression Scale (CEES), and pictures drawn by children were used to collect data. The sample of the study consisted of immigrant individuals with children between the ages of 3-6 who applied to the Turkish Red Crescent Izmir Community Center. The parents and their children who gave their consent to participate in the study were informed by an translator after that they filled out the forms. Afterward, to create an environment of trust, the children played a meeting game and talked about the four emotions (Happiness, Shame, Anger, and Sadness) in the emotion circle. Then A4 size paper and 12 colors of dry paint were given and asked, "Can you draw a picture about these feelings? Analyses were made on the data of 40 mothers and their children who participated in the study. Spearman correlation analysis, one of the nonparametric tests, was used to determine the relationship between survey scores in the evaluation of the research data. However, the Mann-Whitney U test and Kruskal Wallis H test, which are nonparametric tests, were run to determine whether there was a significant difference between the scale and the sociodemographic data of the participants. In case of a significant difference between the groups, the Games-Howell Post-Hoc test was used to determine between which groups the significance was. The pictures drawn by the children were scored according to the Picture Scoring List created by the researcher as a result of the literature review.

Results: The study recruited a total of 40 children (of gender demographic data collected, n=40, 42.5% were female n=17 and 57.5% were male n=23). 10 children from all age groups participated and birth order was evaluated. By birth order, 27.5% (n=11) were the first child, 20% (n=8) was the second child, 27.5% (n=11) was the third child, and 25% (n=10) was the fourth child, 55% (n=22) had 4 or more siblings. Also, in study, 22.5% (n=9) of the children, 27.5% (n=11) of the mothers, and 42.5% (n=17) of the fathers spoke Turkish. Result showed that 85% (n=34) of the parents had the minimum wage and below, and 15% (n=6) had the minimum wage and above. Child Emotional Expression Scale (CEES) "Happiness" subscale mean score was $X_M=10.72\pm 2.77$, "Anger" subscale score mean was $X_S=10.00\pm 2.74$. Among the sub-dimensions of the Children's Picture Scoring Chart, the "Happiness Picture

Score" mean score found $XMRP=3.07\pm 1.91$, and the "Anger Picture Score" mean score was $XORP=2.82\pm 1.35$. There is a statistically significant positive correlation between the Child Emotional Expression Scale total score and the Anger Picture Score ($r=0,351$ $p=0.026$). Also test indicated that there is statistically significant positive correlation between the "Happiness" score, which is one of the sub-dimensions of CEES, and the Happiness Picture score ($r=0,413$ $p=0.008$). A statistically significant relationship was found between the total score of the Child Emotional Expression Scale and age even though there was no statistically significant difference between the mean scores of the CEES Total and Sub-Dimensions and the child's gender, birth order, mother's education level, father's education level, and income level. A statistically significant relationship was found between the "Happiness" score and the number of siblings, specifically "Happiness" score was found to be higher in children with 4 or more siblings ($p=0.048$). A statistically significant correlation was found between the total score and the child's grammar, and the CEES Total score was found to be higher in children who spoke Turkish ($p=0.001$). A statistically significant relationship was found between the "anger" score and the child's grammar, and the "anger" score was found to be higher in children who spoke Turkish ($p=0.048$). A statistically significant relationship was found between the total score of CEES and the mother's language knowledge of the child. The children of Turkish-speaking mothers had a higher CEES total score ($p=0.041$).

Conclusion: It has been concluded that the language barrier affects understanding and expressing emotions. It has been observed that children express their feelings through painting.

Key Words: Immigration, immigrant, child, emotion, emotion expression skill, painting

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iv
ETİK BEYAN.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
TABLolar DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Soruları	3
1.6 Tanımlar.....	4
1.7. Araştırmanın Sayıtları	4
1.8 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1 Göç ve Göçmenlik.....	5
2.3 Göçmen Çocuk Olmak	8
2.4 Duygular	9
2.5 Duygusal Beceriler	9
2.6. Çocuklarda Duygusal Gelişim.....	12
2.7. Çocuk Resimleri	13

2.8. Çocuk Resimlerinin Gelişim Dönemleri	13
2.9. Çocuk Resimlerinin Değerlendirilmesi	16
2.10. Çocuk Resimleri ve Psikiyatri Hemşireliği	17
3. GEREÇ VE YÖNTEM	19
3.1. Araştırmanın Tipi	19
3.2. Araştırmanın Yeri, Özellikleri ve Zamanı	19
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	19
3.3.1 Örneklemin Özellikleri	19
3.4 Araştırmanın Veri Toplama Araçları	20
3.4.1 Tanıtıcı Bilgi Formu (TBF):	20
3.4.2. Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) – Anne Formu (<i>Child Emotion Expressiveness Questionnaire-CEEQ</i>):	20
3.4.3. Duygu İfadelerinin Çocuk Çizimlerine Göre Puanlanması:	21
3.5. Araştırmanın Değişkenleri	25
3.6. Verilerin Toplanması	25
3.7 Verilerin Değerlendirilmesi	28
3.8 Araştırma Etiği	28
3.9. Araştırma Takvimi	28
4. BULGULAR	46
4.1. Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin İncelenmesi	46
4. 2. Annelerin Göçmen Çocuklarına Yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Puan Ortalamaları İle Çocukların Çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının ve Bu Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	49
4.3 Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (<i>Anne Formu</i>) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının İncelenmesi	52

4.3. Çocukların “Mutlu Bir An” ve “Öfkeli Bir An” Konulu Resimlerinin Duygusal Göstergeler Açısından İncelenmesi	57
5. TARTIŞMA	62
5.1. Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin İncelenmesi	62
5.2. Göçmen Annelerin Çocuklarına Yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Puan Ortalamaları İle Çocukların Çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının ve Bu Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	63
5.3. Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (<i>Anne Formu</i>) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının İncelenmesi	64
6. SONUÇ	67
7. ÖNERİLER.....	69
KAYNAKLAR.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	85

KISALTMALAR DİZİNİ

ÇDİEÖ: Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği

RPÇ: Resim Puanlama Çizelgesi

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Çocuk Resimlerini Puanlama Çizelgesi	22
Tablo 2. Araştırma Takvimi	29
Tablo 3. Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	46
Tablo 4. Ebeveynlerin-Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	47
Tablo 5. Göçmen Çocukların Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) ve Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı.....	49
Tablo 6. Göçmen Annelerin Çocuklarına Yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Puan Ortalamaları İle Çocukların Çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkinin Dağılımı.....	50
Tablo 7. Göçmen Çocukların Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Annelerin Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı	52
Tablo 8. Göçmen Çocukların Ebeveynlerinin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Çocukların Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	55

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Göç, insanlığın varoluşundan beri bilinmektedir. Göçün istemsiz bir getirisi olarak, göç eden birey ya da aile uyum sağlamak için göç edilen yere göre hayatında değişiklikler yapmaktadır (1, 2). Yeni bir düzene alışma süreci, kendi başına zor bir durumdur. Göçün ilk yılları büyük değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. Tüm bunlara çocukların dünyasında farklı anlamlar yüklenebilmekte, yetişkinlere göre çok daha olumsuz sonuçları olabilmekte ve ileriki yaşamlarını da fark edilebilir düzeyde etkileyebilmektedir. Göç etme, akranlarına ve geçmiş yaşamlarına göre değişebilmekle birlikte, çocuklarda ruhsal ve sosyal adaptasyonu etkilemektedir (1,3). Göçmen çocuklar, gittikleri ülkelerde herhangi bir nedenden dolayı eğitim almamaları durumunda gelecekte farklı sorunlar yaşayabilmektedir. Eğitimlerinde aksama olmasa da dil bariyerinden dolayı akranlarıyla sağlıklı iletişim kuramamakta ve kendilerini ifade edememektedirler. Bu da çocukların travma yaşamasına ve duygularını ifade etmekte zorlanmasına sebep olmaktadır. Yetişkin yaşamlarında sosyal ortamlarda çekingen tavır sergilemeleri de beklenen bir durumdur. Eğitim hayatında kabul görmeyen göçmen çocuklar, yabancı olmasının sağladığı endişe ile kendini geri çekmekte ve içine kapanabilmektedir (4).

Duygular, özellikle yaşamın ilk yıllarında aile içi iletişimin temelini oluşturmaktadır (5). Yeni doğmuş bir bebek farklı birçok duygu durumu deneyimlemekte ve yaşamın ilerleyen yıllarında bir yetişkin olduğunda, duyguları tanıma, anlama, ifade etme ve kontrol etme gibi birçok farklı beceri sayesinde sosyal yaşamda var olabilmektedir. Bu yüzden doğumla birlikte çocuğun duygusal becerilerinin gelişimi, aile ve çevrenin katkıları ile desteklenmelidir. Duygusal becerilerin gelişimi, kişilerarası ilişkiler, problem çözme, duygu yönetimi için gerekli güveni sağlamaktadır (6). Bu becerilerin gelişiminde aksaklık olması, hem bireysel iyi oluşu hem de kişilerarası ilişkileri negatif etkileyebilmektedir. Doğumdan itibaren okul çağına kadar, ailenin ya da öğretmenin duygusal becerilerin gelişimi için uygun koşulları sağlaması önemlidir (7). Fakat göç eden çocuklarda bu koşulların tam olarak sağlanması her zaman mümkün olmamakla birlikte, duygusal gelişimleri risk altında olabilmektedir.

Göçmen çocuklarda gerek dil bariyerleri gerekse duygu ifade becerilerinde yaşadıkları zorluklar veya engeller nedeniyle gelişimsel güçlükler ortaya çıkabilmektedir. Oysa çocuklar

ile iletişim ve teması sağlamada farklı yöntemler bulunmaktadır. Sanat, özellikle resim bunlardan biridir. Çocuk resimlerinde gözlenen tipik farklar onların duygu ve düşünceleri, çevresiyle ilişkileri ile ilgili bilgi vermektedir. Üstelik dil farklılığından ileri gelen iletişim engellerini aşmaya da olanak sağlamaktadır. Uzmanlar tarafından çocukları tanımak ve değerlendirmek amacıyla resim yorumlama sık tercih edilen yöntemlerden biridir. Ayrıca, fiziksel ve ruhsal bozukluklar, çocuğun duygu durumunun tespiti ve aile, çevre gibi faktörlere yönelik duyguları hakkında bilgi almak için de bu yöntem kullanılabilir (8). Literatür incelendiğinde, çocuklarla ilgili çeşitli değişkenleri değerlendirmede resim yorumlama yönteminin kullanıldığı birden çok araştırmaya rastlanmıştır. Göç eden çocukları değerlendirmeye yönelik yapılmış çalışma bulunamamıştır. Göç geçmişi olan çocukların ruh sağlığına odaklanan incelemeler, önceki araştırmaların yöntem ve örneklem seçimlerindeki yetersizliklerin yanı sıra tanımların belirsizliğinden muzdarip olduğu sonucuna varmaktadır (9). Bu sebeple, bu çalışmada, göç yaşantısı olan çocukların resim yoluyla değerlendirilen duygu ifadeleri ile annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Dil gelişimi ve soyut düşünme becerisi henüz tam olarak gelişmemiş olan çocuklar ile sözel olarak yeterli ve etkin iletişim kurmak mümkün olmadığı için bu şekilde onların duygusal gelişimi hakkında bilgi sağlanacak ve var olan eksiklik/yetersizlikler ortaya çıkarılacaktır. Ancak literatürde bu konu ile ilgili yapılmış yeterli sayıda çalışmaya rastlanamamıştır (56). Çocuğun psikolojik sağlığına dikkat etme sorumluluğu olan psikiyatri hemşirelerinin çocuk resimlerine gereken önemi vermesi, çocukların kaygıları, duygu durum değişiklikleri ve psikolojik destek ihtiyaçları hakkındaki farkındalıklarını arttırabilir (57). Ayrıca, çalışma bulgularının farklı gruplar ve değişkenlerle yapılacak çalışmalara zemin hazırlayacağı ve yapılacak müdahaleler için katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, göçmen (36-72 aylık) çocukların resim yoluyla değerlendirilen duygu ifadeleri ile annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algıları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma, 36-72 aylık göçmen çocukların, duygu ifade becerileri hakkında bilgi vermek amacıyla yapılmıştır. Duygu ifade becerisinin çocuk resimlerine nasıl yansıdığı ve bu

resimlere farklı kültürden olma, dil bariyeri, ayrımcılık ve uyum gibi faktörlerin etkisi incelenmiştir. Bu sebeple gerçekleştirilen tez çalışmasının, göçmen çocukların duygu ifade becerileri hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayarak, psikiyatri hemşireliği alanında ulusal olarak yapılmış sınırlı sayıdaki çalışma literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, araştırma sonuçlarının, göçmen çocuklara verilen ve verilecek hizmetlere yönelik oluşturulacak politikalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Soruları

1. Çocukların resimleri duygusal becerileri için ipucu verebilmektedir. Bu doğrultuda şu araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

- a) Göçmen annelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik puan ortalamaları nasıldır?
- b) Göçmen annelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocukların resimlerinde görülen ve mutluluk belirtisi olan ipuçlarına bakılarak elde edilen puanlar ile duygu ifade becerilerinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
- c) Göçmen annelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocukların resimlerinde görülen ve öfke belirtisi olan ipuçlarına bakılarak elde edilen puanlar ile duygu ifade becerilerinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında ilişki var mıdır?
- d) Göçmen annelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocuklarının “Mutluluk” resmi duygusal göstergeleri nasıldır?
- e) Göçmen annelerin okul öncesi dönemde olan (36-72 aylık) çocuklarının “Öfke” resmi duygusal göstergeleri nasıldır?

2. Çocukların duygu ifade becerileri sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı olarak farklıdır. Bu doğrultuda şu araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

- a) Göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği’nden elde ettikleri puan ortalamaları, çocukların ve ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, annenin ve babanın öğrenimi, anne ve babanın Türkçe bilme durumu, ailenin gelir düzeyleri gibi) göre farklı mıdır?

1.5. Hipotezler

H₁: Göçmen çocukların (36-72 aylık) resim yoluyla değerlendirilen duygu ifade puanları ile annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algıları arasında ilişki vardır.

H₂: Göçmen çocukların (36-72 aylık) bazı sosyo-demografik özellikleri (*yaş, cinsiyet, kardeş sayısı*) annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algılarını etkilemektedir.

H₃: Göçmen çocukların (36-72 aylık) ebeveynlerinin bazı sosyo-demografik özellikleri (*yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, annenin ve babanın öğrenimi, anne ve babanın Türkçe bilme durumu, ailenin gelir düzeyleri gibi*) annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algılarını etkilemektedir.

1.6 Tanımlar

Göç: Bireylerin buldukları bölgeden başka bir bölgeye gitmesi, yeni bir yere yerleşmesi olarak tanımlanmaktadır (10).

Göçmen: Bir ülke veya bölgeden farklı bir ülkeye göç eden bir kişidir (11).

Duygu: TDK Türkçe Sözlük'te "Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim" olarak tanımlanmaktadır (12).

1.7. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan çocukların ve ailelerinin veri toplama araçlarında yer alan soruları ve maddeleri örnekleme yansıtacak biçimde katılım sağladığı varsayılmıştır.

1.8 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'ne başvuran ve araştırmaya gönüllü olarak katılan göçmen ailelerden elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırmanın sonuçları, *Tanıtıcı Bilgi Formu, Duygu İfade Becerileri Ölçeği ve Resim Puanlama Listesi*'nden elde edilen veriler ile sınırlıdır. Göçmen çocukların gelişim evrelerinin biraz daha yavaş seyretmesi ve dil bariyerinin sözel iletişimde aksaklıklara neden olması da bu araştırma için bir sınırlılık olarak değerlendirilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Göç ve Göçmenlik

Göç, insanoğlunun yeryüzünde varoluşundan itibaren görülen evrensel bir olgudur (13, 14). Birey ya da ailenin bir yerden başka bir yere temelli ya da geçici olarak gitmesi olarak tanımlanabilmektedir. İster gönüllü, ister zorunlu olsun, bir ülke, bölge veya ikamet yerinden ayrılarak, başka bir ülkeye yerleşmek için gerçekleşen bir süreçtir (9). Göç, sadece bir aşama değil, iyileşmek veya olumsuz faktörlerden kaçmak amacıyla, sosyal ve bireysel faktörlerden etkilenen bir dizi olaylar serisidir (15). Yemek, iş, eğitim gibi temel ihtiyaçlarda daha iyi yaşam koşulları elde etmek için eski çağlardan beri yapılmaktadır (13). Göç eden birey ya da bireyler, gittikleri yerde yaşam seviyelerinin farklı olmasını ümit etmekte, fakat bu her zaman gerçek olmayabilmektedir. Göç, her zaman stresli bir şekilde gerçekleşmeyebilir. Ancak uygun hazırlık ve sosyal desteğin olmayışı, engeller ve farklılıklar söz konusu olduğunda, birtakım sıkıntılar yaşanması daha olasıdır (13, 16, 17).

Göç, karar verme, hazırlık yapma, bir takım prosedürleri gerçekleştirme, fiziki olarak yer değiştirme, yeni bölgedeki kültüre adaptasyon gibi faktörleri içeren bir uyum süreci olarak da değerlendirilir. Tüm bu süreçlerden geçen bir kişinin sağlık, sosyal, ekonomik, kültürel, dini ve politik olmak üzere bütün yaşamı kaçınılmaz bir şekilde etkilenmektedir (13). Göç, kişinin bundan sonraki yaşamını planlamak için yaptığı bir yolculuktur. Bu yolculukta sosyolojik, ekonomik, kültürel alanda kazançlar sağlanabilirken oldukça büyük ve geri dönüşü olmayan ayrılıklar ve kayıplar da yaşanabilmektedir (16, 17). Dil (özellikle konuşma dili ve lehçe), tutumlar, değerler, sosyal yapılar ve destek ağları dahil olmak üzere tanıdıkların kaybını da içerir (18). Göç eden kişiler, toplu halde veya tek başlarına hareket edebilir. Örneğin, ekonomik veya eğitimsel nedenlerle göç eden kişiler tek başlarına ve daha sonra bir tarihte ailelerinin yanına yerleşebilirken, siyasi nedenlerle göç edenler aileleri olsun ya da olmasın toplu halde göç ederler (15, 18). 1965-2000 yılları arasında 25 milyondan fazla insan Türkiye’de iç göç gerçekleştirmiştir. (9, 19). Türkiye’deki iç göçmenler, ülkenin coğrafi büyüklüğü (Birleşik Krallık ve Fransa’nın toplamından daha büyük) ve 80 milyondan fazla insanın etnik, dilsel ve kültürel çeşitliliği nedeniyle diğer uluslararası ülkelerdeki göçmenlerin birçok özelliğini önemli ölçüde yansıtabilmektedir (9). Göç eden insanların önemli bir kısmı yeni ülkede etnik azınlık haline gelmektedir (18).

Göç süreci genel olarak üç aşamada meydana gelmektedir. İlk aşama, *göç öncesi* aşamadır. Taşınma kararı ve hazırlığını içerir (18). Bu aşamada sosyal beceriler, benlik kavramları ve psikolojik, sosyal ve biyolojik kırılganlıklar etkili olabilmektedir (15). İkinci aşama, bireyin *fiziksel olarak yer değiştirmesidir*. Üçüncü aşama, *göç sonrası* olarak tanımlanır ve göçmenlerin özümsemeye çalıştığı yeni sosyal ve kültürel çerçeveyi kapsar. Bu aşamada sosyal ve kültürel kurallar ve yeni roller öğrenilir. Olumsuz yaşam deneyimleri, ilişkisel deneyimler, varlıkların ve desteğin kaybıyla ilgili yas sorunları gibi faktörler ön plana çıkabilir. Bireyin kişilik yapısı, göçün zorunlu yapıp yapılmadığı ve zulüm yaşama durumu vb. durumlar bireyleri etkileyen göç öncesi faktörlerdir. Kültür şoku, yeni ortamda beklentilerin gerçekleşmemesi ve yerli halk tarafından kabul edilmeme, olası göç sonrası faktörlerdir (15, 18). Göç sürecinde yol alınan coğrafi mesafe de, göç ile ilgili stresin oluşumunda etkilidir. Mesafe ne kadar uzun olursa değişikliğin o kadar fazla olması beklenir. Kadınlar birincil göçmen olabilir veya birincil göçmeni takip edebilir. Göç deneyimleri ve strese tepkileri erkeklerinkinden farklıdır (15). Göçmen bireyler yerleşmeye başladıklarında istihdam, barınma gibi etmenlerden de etkilenir.

2.1.1. Göç Türleri

Göç kavramı geniş bir kavramdır. Özelliklerine göre birkaç çeşidi bulunmaktadır (13).

2.1.1.1. İç Göç

Eyalet, ülke ya da kıta içerisinde insanların bir yerden başka bir yere yerleşmesi “*iç göç*” olarak tanımlanır (13).

2.1.1.2. Dış Göç

İkamet adresinin farklı bir eyalet, ülke ya da kıta olarak değiştirilmesi “*dış göç*” olarak tanımlanır (13).

2.1.1.3 Zorunlu Göç

Hükümetler bazen bireyleri dinlerine/etnik kökenlerine göre, bir yerden başka bir yere hareket etmeye zorlar ve insanlar büyük bir grup halinde göç eder. Bu durum gönülsüz/zorunlu göç olarak nitelendirilir (13).

2.2. Göç ve Ruh Sağlığı

Göç olgusunun insan yaşamındaki etkileri uzun zamandır araştırma konusudur. Göçmenliğin ruh sağlığı üzerindeki etkisi de, araştırma konusu olan diğer önemli bir detaydır. Göç sürecinde; hazırlıkların ve tüm işlemlerin yerine getirilmesi, varış noktasına ulaşma, farklı kültüre uyum sağlama, ödün verme, barınma, dışlanma gibi birçok faktör vardır ve tüm bunlar herkes için aynı derecede uyum ile sonuçlanmayabilir (13). Göç sürecinde her bir aşama, bireyleri ruhsal bozukluklara yatkın hale getiren faktörleri içerir. (18) Bireylerin gittikleri yer ile geçmişleri arasında bir bağ kuramaması travmaya bağlı sonuçlar doğurabilmektedir. Başka bir ülkeye giden göçmenlerde olduğu gibi, başka ülkeden gelmek zorunda olan göçmenlerde de benzer durumlar yaşanmaktadır. Göç sürecinde, göç yaşayan bireylerin önceki yaşamları sona ermekte ve her şeye sıfırdan başlamanın bazı sonuçları olmaktadır. En başta kadın ve çocuklar olmak üzere göç eden bireyler acı, kayıp, çaresizlik, öfke gibi birçok duygu hissedebilmektedir (16, 17). Bu süreç bütüncül değerlendirildiğinde ruhsal sağlık büyük önem taşımaktadır. Belirlenmeyen, iyileştirilmeyen tüm ruhsal problemler göçmenlerin uyum sürecini olumsuz etkilemektedir (20, 21). Bireylerin göç sürecinde ve göç sonrası dönemde karşılaştıkları problemler nedeniyle göçün ruhsal hastalıkları hızlandığı belirtilmektedir (13). Bireylerin, göçün hemen sonrasında iyimser ve umutlu oldukları ancak yerleşme sürecinde yeni kültür ile kendi kültürleri arasında hayal kırıklığı yaşadıkları bilinen bir gerçektir. Bu durumun düşük düzey depresyon ve kaygı oluşturduğu da bilinmektedir (18). Göç yaşantısı olan kişilerin dahil olduğu çoğu çalışmada, depresif bozukluklar, psikoz, travma sonrası stres bozukluğu, suisid düşüncesi ve girişimi, madde kötüye kullanımı vb. eğilim potansiyelinin yüksek olduğu belirtilmektedir (17, 22). Bu ve buna benzer durumların tespiti ve tedavisinde aksama olması, bireylerin sosyal açıdan yalnız bırakılması travmayı patolojik bir sürece sürükleyebilmektedir. Göçmenlerin sağlık sistemine yeterli erişimini engelleyen birçok etmen, onları psikiyatrik bozukluklara karşı daha yatkın hale getirmektedir (9). Bu bağlamda Türkiye'ye gelen-göçmen bireylerin ruhsal durumları hakkında da fikir yürütmek, empati yapmak imkânsız değildir. En basit haliyle, bir topluluğa ait olma duygusunun yoksunluğu, kültürel ve geleneksel değerlerin yok sayılması gibi durumlar düşünüldüğünde oluşabilecek olası ruhsal belirtileri tahmin etmek zor olmamaktadır (16).

2.3 Göçmen Çocuk Olmak

Çocuklarda göç yaşantısı, farklı sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Çocuklar, mülteci veya sığınmacı olarak ailesi ile birlikte ya da yalnız göç edebilmektedir. UNICEF'in 2016 yılında yayınladığı rapora göre, "*Dünya'da köklerinden koparılmış*" yaklaşık 50 milyon çocuk bulunmaktadır. Avrupa'da göçmen nüfuslarda doğurganlık oranının yüksek olması, göç hikâyesi olan çocukların sayısında artışa neden olmaktadır (9, 23,24). Dünya'da ve ülkemizde göçün çocuklardaki etkilerinin küresel bir sorun olduğu bilinmekte ve göçün bir parçası olarak ebeveynlerin birinden veya her ikisinden ayrılma, bağlanma ve sonraki gelişim sürecinde sorunlar yaratabilmektedir. Bu nedenle büyük hırpalanmaya maruz kalan çocuklar, göç sırasında; boğulma, beslenememe, susuz kalma, insan tacirlerine yakalanma, kaçırılma, tecavüz ve öldürülme gibi tehlikeler yaşamakta, göç sonrasında da; düşmanlık ve ayrımcılık yaşayabilmektedir (18, 25, 26). Çocuklar, hem evde hem de okulda uyumda zorlanmakta ve yaşça daha büyük çocuklar küçüklere bakmak zorunda kalmaktadır (18). Olumsuz yaşantılardan ve travmatik durumlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenebilmektedirler. Farklı kültüre uyum sürecinden kaynaklanan çatışmalar, yetersiz destek ve ayrımcılığa bağlı süreçler nedeniyle ruh sağlıkları risk altındadır (9, 27). Göç olayının bunun gibi olumsuz getirilerinden dolayı çocuklarda, depresyon, düşük özgüven yaşam doyumunda azalma, akran çatışmaları, hiperaktive gibi problemler yaşanabilmektedir (28). Ayrıca, göçmenler arasında çocuk sayısının oldukça fazla olmasından dolayı çocukların ihmal ve istismara maruz kalma olasılığının da yüksek olduğu bilinmektedir (3). Bununla birlikte, sosyo-ekonomik durumun düşük olması, kalabalık evlerde yaşama gibi durumlar göçmen çocuklarda ruhsal sorunlara sebep olacak faktörlere maruz kalma olasılığını artırmaktadır (9). Yapılan çalışmalarda göçmen çocuklarda, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve anksiyete bozuklukları gibi ruhsal hastalıkların daha fazla görüldüğü belirtilmektedir. Sonuçlar, çocukların daha fazla komorbid bozukluklara sahip olduğunu ve işlevselliklerinin yerli çocuklara göre düşük olduğunu göstermiştir (9, 26, 29). Tüm bu nedenlerden dolayı ruh sağlığı hizmetlerinin sunumunda göçmen çocuk ve ailesinin ihtiyaçlarının tespiti oldukça önemlidir. Ailenin desteklenmesi ve ihtiyaçlarının tespiti, çocukların toplum içerisindeki uyumunu arttırmaya katkı sunacaktır (30). Hem göçmen çocukların hem de ailelerinin desteklenmesi, yeni girdikleri topluma uyumlarının sağlanması ve olası ruhsal risklerin önlenmesi veya iyileştirilmesinde psikiyatri hemşirelerinin stratejik bir önemi ve sorumluluğu bulunmaktadır.

2.4 Duygular

Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre **duygu**, “Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim” ya da “Kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik.” olarak tanımlanmaktadır (31). Genel olarak belirli bir süre deneyimlenebilen, kişi için önemi büyük durumlar karşısında nasıl davranacağını ve değerlendireceğini kapsayan bireysel yaşamışlıkları içeren süreç olarak açıklanabilir. Duygular, sözel ve sözel olmayan ifadeler, fiziksel değişimler ve davranışları beraberinde getirerek insanların kişilerarası ilişkilerinin devamlılığını sağlar (32, 33). Ayrıca, insanın bir davranışı başlatmasına ya da sürdürmesine katkı sağlar. Bir bakıma tüm duygular davranışı oluşturan dürtülerdir. Bireylerin bir olay anındaki duygu durumları ve bunun davranışa yansımaları farklı şekillerde olabilir (34, 35).

Yapılan araştırmalar, hangi duyguların temel, ana duygu olduğu konusunda net bir fikir vermese de, bazı araştırmacılar temel duyguları *mutluluk*, *üzüntü*, *öfke* ve *korku* olarak sınıflandırmaktadır.

- *Mutluluk*; zevk, coşku, rahatlama, haz, sevinç, eğlenme, heyecan. Mutluluğun hissedilmesiyle insan vücudunda birtakım değişimler meydana gelir. Temelde amaç negatif duyguları ortadan kaldırarak, endişeli hali durdurmak ve enerji artışı sağlamaktır.
- *Üzüntü*; acı, keder, neşesizlik, kasvet, melankoli, yalnızlık, umutsuzluk. Bu duygunun temel fonksiyonu sevilen birinin kaybı veya düş kırıklığı gibi durumlara adaptasyonu sağlamaktır. Enerji azaltmakta ve içe dönüklüğü arttırmaktadır.
- *Öfke*; hiddet, içleme, kızma, sinirlenme, kin, hınç, rahatsızlık. Öfke duygusunun varlığında, kalp hızlanmakta ve vücutta enerji artışı olmaktadır.
- *Korku*; Kaygı, kuruntu, sinirlilik, tasa, şüphe, huzursuzluk, çekinme, ürkme, dehşet. Korkuyla birlikte vücudumuzda fizyolojik bazı değişimlerin olduğu gözlemlenmiştir. Korku yaşandığında, kan, korku kaynağından uzaklaşmayı sağlamak amacıyla bacaklar gibi büyük iskelet kaslarının bulunduğu bölgelere yönelmektedir (35).

2.5 Duygusal Beceriler

Duygusal beceriler, düşünce, duygu ve davranışı düzenleme becerilerinin tamamıdır. Bilişsel becerilerden farklı olarak kişilerarası ilişkiyi de içerir. Anlık olaylara bağlı olarak, planlı ya da plansız öğrenme tecrübeleriyle gelişim gösterir (36). Bu gelişim anne karnından ayrılış ile

başlar ve bu süreçte ailenin önemi büyüktür. Ebeveynlerin durumsal tepkileri çocukların duyguları tanımasını sağlar (37). Duygusal becerilerin bireyin ömrü boyunca hem bireysel hem de çevresel etkileri olduğu, bu sebeple kişinin uyum becerisini belirlediği bilinmektedir. Duygusal becerilerin sağlıklı gelişimi sadece birey için değil, toplum iyiliği için de gereklidir. Uyum becerisi yüksek, karşılıklı saygının olduğu, kişilerarası ilişkinin iyi olduğu toplumların oluşması için duygusal becerilerin varlığı önemli bir gerekliliktir (36).

Literatürde duygusal becerilerin gelişimi için 4-8 yaş aralığının önemli olduğu belirtilmektedir. Bu yaş döneminin duygusal mesajları fark etme, duyguların nedenlerini ve davranışa yansımalarını öğrenme için en doğru zaman olduğu savunulmaktadır (37). Yaşamın ilk yıllarında duygusal beceri gelişiminde rol modelin etkili olduğu, bu nedenle önce ebeveyn ya da bakım verenlerin, sonrasında ise öğretmenlerin rol model olması, duygusal becerilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Duygusal becerileri gelişmemiş çocukların arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşayabildiği, karşısındakine yönelik öfke, saldırganlık, sinirlenme gibi tepkiler gösterebildiği belirtilmektedir (37, 38).

2.5.1 Duyguları Tanıma Becerisi

Bireylerin karşısındakilerin yüz ifadelerinden, mimiklerinden hissettiklerini anlayabilmesi, duyguları tanıma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Erken çocuklukta, duyguları tanıma becerisinin gelişimi ile duyguların değişimini anlama becerisi de gelişmektedir (39). Karşıdaki kişinin duygu ifadelerini fark edebilme yeteneği, sözsüz iletişim için gereklidir. Ortama uyum sağlama ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurma bu sayede gerçekleşmektedir. Hissedilen her şey genellikle yüze yansımaktadır. Bu sebeple duygusal ipuçlarının fark edilmesinde yüz ifadesi önemli bir faktördür. Duygu durumun yüze yansımada biyolojik unsurların da etkili olduğu savunulmaktadır. Bebekler de duygusal ipuçlarını yetişkinlerin yüz ifadelerinden almaktadır (37, 40). Çocuklar üç yaşına kadar temel duyguları yetişkinlerin beden dilinin verdiği ipuçları ile tanır ve onları isimlendirir. Duygu tanıma becerisinde aksaklık olması patolojik bir duruma işaret edebilir. Şizofreni, depresyon, anksiyete ve bağımlılık gibi psikiyatrik bozukluklarda duyguları tanıma becerisi olumsuz yönde etkilenebilmektedir (41).

2.5.2 Duyguları Anlama Becerisi

Herhangi bir durum karşısında hangi duyguyu hissedeceğini bilmek, duyguları anlama becerisi olarak tanımlanmaktadır. Duyguları anlama becerisi erken çocuklukta gelişir. Başlangıçta temel duygular ve bu duyguları hissetme nedenleri öğrenilir. İlerleyen yıllarla birlikte duyguları anlama becerileri gelişir (42). Sekiz yaşından itibaren farklı duyguların birlikte hissedilebildiği öğrenilir (37). Yaşamsal tecrübeler, bireye ne zaman hangi duyguyu hissedeceğini öğretir. Duyguları anlama becerisinin gelişimi için yaşanmışlıkların etkisi yadsınmaz. Çocukların, akranlarının duygularını anlaması, aralarındaki arkadaşlığın devamlılığı için gereklidir. Karşı tarafın duygu durumu hakkında fikir sahibi olma, kişinin gerçekleştireceği davranışı belirleyeceği için sağlıklı arkadaşlığın oluşmasında önemli ölçüde belirleyicidir. Ebeveyn ya da profesyonellerin çocuklarla duygular hakkında konuşması, onların duyguları anlama becerilerini geliştirmesine katkı sağlamaktadır.

2.5.3 Duyguları İfade Etme Becerisi

Bireylerin duygu durumlarını anlatabilme yeteneği duyguları ifade etme becerisi olarak tanımlanmaktadır (37). Bu beceri, kişilerarası ilişkilerin devamlılığını sağlar. Duyguları görmezden gelmek yerine tanımak ve ifade etmek gerekir. İyi ya da kötü tüm duygular insan içindir ve yok saymamak gerekir. Duyguları tanımak ve onlarla yaşamayı öğrenmek bireyin verimli, pozitif ve yaratıcı olmasında fayda sağlar (32).

Mutluluk, kızgınlık, korku, şaşkınlık, üzüntü gibi duygular, bebekler tarafından fark edilmekte ve ikinci yaştan sonra dil becerilerinin gelişmesiyle basit bir şekilde ifade edilmekte ve beşinci yaş ile birlikte bir yetişkin ile aynı seviyede olmaktadır (33, 43). Sonrasında duygularını fark etme, ifade etme, nedenlerini açıklayabilme ve karşı tarafın ne hissettiğini anlayabilme gibi özelliklere sahip olmaktadır (33). Çocukların sağlıklı akran ilişkileri oluşturmalarında duygularını ifade etme biçimleri ve bunu ne kadar süre ile yaptıkları önemli bir faktördür. Alan yazında yüksek duygu ifade becerisine sahip çocukların akranlarıyla daha kolay ilişki kurdukları ve bunu sürdürmede başarılı oldukları belirtilmektedir. İki yaşına kadar duygusal becerileri yüksek yetişkinlerle yaşayan çocuklar, bu yaştan sonra duyguları anlama, karşılığında uygun davranışlar gösterme ve olumsuz duygularla baş etme konusunda başarılı olabilir (37, 44). Yeni yaş ile birlikte dil becerilerinin gelişimi duyguların ifade edilmesini kolaylaştırır.

Çocukların, okul çağı başlamadan önceki dönemde sağlıklı bir çevre ve doğru duygusal eğitim gibi şartların sağlanmasıyla duygu ifade becerisinin geliştiği bilinmektedir. Bu sayede ifade becerisinin gelişmesine ek olarak duygusal kontrol becerileri de gelişmektedir. Çocuklar olumlu duyguları ifade edebildiği kadar olumsuz duyguları da zararsız ve doğru davranış şekilleriyle yansıtabilmeyi bilmelidir. Tüm bunların çocuğa kazandırılmasında en uygun zamanın doğumdan altı yaşa kadar olan dönem olduğu belirtilmektedir. Duygu ifade etme şekilleri kültür, ailesel faktörler ve çocuğun mizacı gibi etmenlerden etkilense de, çoğu ifade şekilleri çocuklarda benzerdir (37).

2.6. Çocuklarda Duygusal Gelişim

Doğumdan altı yaşa kadar olan dönemde dil gelişimi tamamlanmadığından, çocukların başka kişilerle olan iletişimde duygular anahtar rol oynar. Bu sebeple duygusal becerilerin gelişimi için hassasiyet gösterilmesi gerekir. Çocuklarda duygusal becerilerin gelişimi, ileriki yaşamında kişilerarası ilişkiler ve akademik başarısına katkı sağlar. Duyguları tanıma, ifade etme, kontrol etme gibi becerilerin gelişimi; dil becerileri, bilişsel faktörler ve etkili ebeveynliğin birleşiminden oluşmaktadır. Doğum sonrasında bir bebeğin duygu durumu ile ilgili net bir yorum yapılamasa da, davranışları birkaç ipucu verebilir (34). Bebekler, çevresindekilerin yüz ifadelerine 2. aydan itibaren ilgi göstermeye başlar ve insanların duygu durumundaki değişiklikleri ayırt edebilir. Bebek ile ilgilenen bireyin yüz ifadesi ile ses tonundaki duygusal ipuçların uyumlu olması, duygusal gelişimin desteklenmesini sağlar (45).

Bir buçuk yaş ile üç yaş arasında çocuklar bazı duyguları tanımlayabilir ve yabancıların yanında duygularını açıklayabilir. İki buçuk yaş ile birlikte çocuklar hissettikleri temel duyguları “üzgünüm” gibi ifadelerle açıklayabilir. Mutlu ve sakinken, mutsuz ve öfkeli bir tavır sergileyebilir. Bu şekilde anne/babayı zorlarken bir şekilde onların duygu durumu hakkında fikir sahibi olmaya çalışarak, duyguları anlama becerilerini geliştirir. Önceleri daha çok kendilerinin ne hissettiklerinden bahsederken, bu yaşta diğerlerinin ne hissettiği de önemli olmaya başlar. Üçüncü yaş bazı konularda inatlaşmaların yaşandığı dönemdir. Bu süreçte tüm çocuklar aynı davranışı göstermeyebilir. Dört yaşındaki bir çocuğun duygu durumunda tutarsızlıklar olabilir. Beş yaşındaki bir çocuğun tüm bireyler ile sözel iletişimi yeterli seviyeye gelmiş olur. Sözlü ve sözsüz agresyon belirtileri gösterebilir. Bazen rahatsızlık ve dargınlık yaşasa da, bunların altında uyku, dinlenme gibi karşılanmamış ihtiyaçlar olduğu bilinmektedir. Dört-beş yaşındaki bir çocuk “*Kuzenin neden mutsuz?*”

sorusuna “Okulda arkadaşıyla tartışmış olabilir” şeklinde yorum yapabilir. Altıncı yaş duyguların yoğunlaştığı bir yaştır. Çocuk, ben merkezli ve agresif olabilir. Bu yaştaki çocuk soyut kavramlardan endişe duyabilir (34, 45).

2.7. Çocuk Resimleri

Çocuklar duygu dışavurumunu farklı yollarla yapar. Bunlar sözlü-sözsüz ifadeler, davranışlar ve çocukların çizdiği resimlerdir. Resim yapmak çocukların duygu ve düşüncelerinin en sade haliyle görüldüğü ve kendilerini bir baskı hissetmeden anlattıkları bir iletişim şeklidir (33, 46). Bu sebeple çizim sürecinde ortaya çıkan tüm çizgi ve şekiller önemli öğelerdir (33). Çizdikleri her şey çocuk için çok kıymetlidir. Çocuk, yalnız kendi başına, dilediği gibi, dilediği rengi uygulayarak, dilediği şekilde çizerek resim yapar. Kimi zaman bilinçli kimi zaman bilinçsiz, içsel yaşamını ve yaşadığı çevreyi kendi bakış açısıyla dışa vurur (46). Çocuk resimlerinin içerikleri, içinde buldukları çevreyle ilişkilidir. Çünkü çocuklar çizim yaparken yakın çevrelerinden etkilenir (33). Resimdeki tüm ayrıntılar; çocuk, ailesi, çevresi ve tümüyle olan ilişkisini ve bunlara ilişkin algısını dışa vurur. Resim kâğıdı bir bakışla onun hayatını, kâğıttakiler ise yaşanmışlıklarını yansıtır. Erken çocuklukta resim yapma, konuşmaktan daha etkilidir. Bu sebeple çocuğun duygu ve düşünceleri ile ilgili fikir edinebilmek için en uygun projektif yöntemlerden biridir (46). Ayrıca, yaşı, gelir durumu, uyruğu fark etmeksizin her çocuk resim yapmayı sever. Üstelik resim yapma yaratıcılığı arttıran ve bağımsız hissettiren bir etkinliktir. Bundan dolayı, çocuk resimlerindeki ipuçları ve çocukların resim hakkında konuşmaya gösterdikleri ilgi, araştırmacıya çocuğu birçok yönden inceleme fırsatı sunar (46, 47).

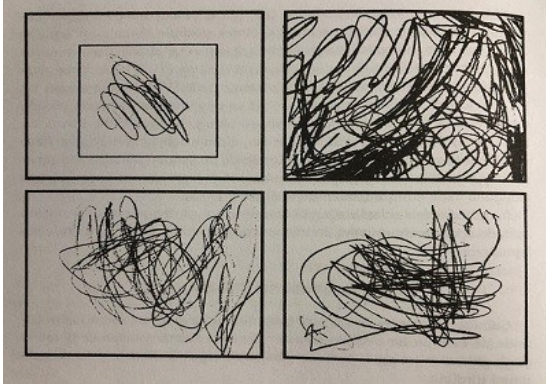
2.8. Çocuk Resimlerinin Gelişim Dönemleri

Çocukların resimlerindeki detaylar, yaş ve zihinsel gelişim ile birlikte artar (48, 49). Çizilen ilk resim zamanla sanat ürünü halini alarak ergenlik yıllarına kadar ilerleme gösterir. Başka bir ifadeyle, çocukların yaşı ilerledikçe çizdiği resimler daha detaylı ve daha gerçeğe uygun olur (50). Jolley’in aktardığına göre, Luquet, çocuk resimlerinin sistemli bir şekilde ilerlediğini ortaya koymaktadır (48). Buna göre, çocuk resimleri beş dönemde gelişir:

- Karalama Dönemi (2-4 yaş)
- Şema Öncesi Dönem (4-7 yaş)
- Şematik Dönem (7-9 yaş)

- Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 yaş)
- Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 yaş) (50).

2.8.1 Karalama Dönemi (2-4 yaş)

Resim 1 Karalama Dönemi

İlk yaşlarda çocuklar kâğıtta rastgele çizimler oluşturur. Bu dönem “*Karalama Dönemi*” olarak adlandırılır. Ortalama bir buçuk yaşında bir bebeğin ilk karalamaları görülmektedir. Kâğıt üzerinde kalemi hareket ettirip, iz çıkarmaktan çok keyif alırlar ve bu durum çocuğun gelişimi için büyük önem taşır. İlk karalamaların bir şeyi simgelemediği ifade edilmektedir. Çizimi gelişigüzel, kalemi ileri geri hareket ettirerek yapar ve genelde kâğıdın dışına taşar. Fakat çocuk kolunu kullandığı yön ile oluşan çizgiler arasındaki bağlantıyı keşfettiğinde karalamanın kâğıt dışına çıkmamasına özen gösterir (48, 50). Çocuk için resim yapmak, oynattığı kolunu kâğıtta görmesidir. Luquet ve Piaget bunların sadece oyun olduğunu belirtmektedir. Luquet’e göre çocuk çizdiğini anlatır, anlattıkça çizer. Çocukların bu karalamaları büyükler için anlamsız gelebilir, ama çocuğa göre kişiliğinin dışavurumudur. Ortaya çıkardığı şeylerin beğenildiğini fark ederse, daha fazla beğeni almak için daha fazla resim yapar. Anaokuluna devam eden bir çocuğun resimlerinin hala karalama dönemi özelliklerini göstermesi, o çocuğun yaşına uygun bir resim yapmadığını gösterir ve gelişim problemi olduğuna işaret eder (50).

İlk yaşlarda çocuklar kâğıtta rastgele çizimler oluşturur. Bu dönem “*Karalama Dönemi*” olarak adlandırılır. Ortalama bir buçuk yaşında bir bebeğin ilk karalamaları görülmektedir. Kâğıt üzerinde kalemi hareket ettirip, iz çıkarmaktan çok keyif alırlar ve bu durum çocuğun gelişimi için büyük önem taşır. İlk karalamaların bir şeyi simgelemediği ifade edilmektedir. Çizimi

2.8.2 Şema Öncesi Dönem (4-7 yaş)

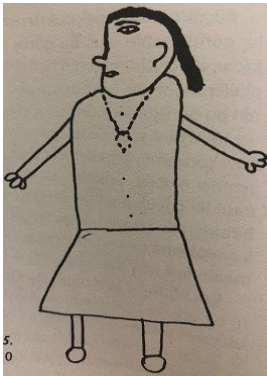
Resim 2 Şema Öncesi Dönem

Dört yaş ile birlikte çocuk resimlerindeki şekiller yetişkin tarafından tanımlanabilecek durumda olsa da, net bir şekilde açıklamak kolay değildir. Beş yaş ile birlikte ev, insan, ağaç figürü görülmeye başlanır. Tamamlanmamış insan şeklinin ilk görüldüğü dönemdir. Çizilen ağaçlar kolu olmayan insan şekline benzemekte ve büyüklükleri gerçeğe uygun olmamaktadır. İnsan figürlerinin büyüklükleri, olması gerektiği gibi değildir. Büyük bir baş ve gövde bulunur. Kol ve bacaklar gövdeden

çıkarm. Yüzde herhangi bir ifade yoktur. Alınan her yaşla ayrıntı ve gerçeğe uygunluk artar. *Örneğin*; beş yaşındaki bir çocuğun resmindeki baş oranı altı yaşındaki çocuğun resmine göre daha büyüktür. Bu dönemde çocuklar çoğunlukla çizdiklerini göstermeye ve anlatmaya heveslidir. Çocukların duygu ve düşünceleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen ebeveyn veya bakım vericiler bu fırsatı değerlendirmelidir. Çocuk kendi hayatında önemli olan detayları büyük çizme eğilimindedir. Altı yaşına doğru şekillerin büyüklükleri daha gerçeğe uygun görülmeye başlamaktadır. Bunula birlikte artık figürlerin konumlandırılmasında bir gelişme görülmekte ve yer çizgisi diye adlandırılan bir zemin üstüne yerleştirilmektedir (51, 52). 4-5 yaşa kadar çocukların resimlerdeki renk seçiminin özel bir anlamı yoktur. Kırmızı, sarı ve mavi rengi tanır ve onları kullanmak ister. Bu yaştan sonra açık ve göze çarpan renkleri tercih ederek çeşitli renk kullanımını artırır (50, 53). Şekil ve boyama için seçilen rengin anlatılan çizimle ilgisi yoktur, en sevdiği renkleri kullanma eğilimindedir. Yavuzer (2019) (50)'in belirttiğine göre, Lawler and Lawler (1965) çocuk yuvasında yaşayan dört yaşındaki çocukların mutlu resimlerine sarı rengi, hüzünlü bir resimde kahverengiye tercih ettiklerini belirtmektedir. Çocuktan annesini çizmesi istendiğinde, arasındaki bağ sağlıklı ise büyük olasılıkla sevdiği rengi tercih edecektir. Çoğunlukla kırmızı rengi tercih eden ya da tüm sayfayı kırmızıya boyayan çocuklar yetişkinlere duygu durumlarına yönelik mesaj vermektedir. Bu çocukların ara sıra agresif ve inatçı tutumlar sergilediği görülmektedir. Renk kullanımları hakkında araştırmalar yapan uzmanlar, resimlerinde sıcak renk kullanan çocukların şefkatli ve uyumlu özellikler gösterdiğini, soğuk renk tercih eden çocukların ise inatçı, pasif, kontrolü zor ve uyumsuz özelliklerde olduklarını belirtmektedir (50).

2.8.3 Şematik Dönem (7-9 yaş)

Piaget'e göre bu dönem somut işlemler dönemidir. Çocuk somut etkileşimlerden edindiği

izlenimi geçmiştekinle birleştirerek şema oluşturur. Bu dönem öncesindeki çocuklar için resim temel etkinlik iken dilin gelişimi ile tercih edilme sıklığı gittikçe azalır. Şemalar, çocuklara göre değişiklik gösterebilir ve bunun farklı sebepleri olabilir. Çocukların kişilik özellikleri ve öğretmenin, bilişsel becerileri geliştirme yeteneği bu sebeplerden bazılarıdır. Çocuğun yaşantıları, gördüğü bir şeye yüklediği anlamlar şemanın oluşumunu etkilemektedir. Yedi yaş ile birlikte ayrıntılı insan figürleri karşımıza çıkar. Bu dönemde insan çizimi sadece baş, gövde

Resim 3 Şematik Dönem

ve kollardan oluşmaz, artık ağız, göz, burun gibi detaylar da bulunmaya başlar. El, ayak, parmak detayları da görülebilir. Yüz, önden ve yandan görünümüyle çizilebilir. Çocuk, insan vücudunun çiziminde farklı geometrik şekilleri kullanır. Bir önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de yer çizgisi hemen hemen tüm resimlerde görülür. Okul öncesi dönemde bu çizgilerin görülmesi çocuğun kendisi ile yer arasındaki bağlantıyı keşfedebilecek gelişmişlikte olduğunu gösterir. Fakat yine de çevreyi üç boyutlu çizmedikleri görülür. Bazı şemaların resimlerde görülmesi çocuğun gelişimi ile ilgili ipuçları verir. Çocuk artık resimlerinde yalnızca kendisinin çevreyle ilişkisini değil, diğer insanların birbiri ile olan mantıksal ilişkisini de yansıtır. Çocuğun çevreyle ilişkisi ve dış etkenlere karşı hassasiyeti, oluşan şemaların zenginliğini belirler (48, 50).

2.8.4 Gerçekçilik Dönemi (9-12 yaş)

Çocuklar, bu dönemde bulunduğu çevrede bir yeri olduğunu fark eder ve bunu çizimlerinde gösterir. Bu dönemin resimlerinde detaylar artarken, çizdiklerini gösterme ve anlatmaya duyulan ilgi azalır. Kız ve erkekler arasındaki farklılıklar daha fazla belirtmeye başlar. Çizilen figürler artık daha gerçekçidir. Yer çizgisinin altında toprak vardır ve kendi rengindedir. (50). Resim bu dönemdeki çocukların daha az tercih ettikleri bir iletişim şeklidir. Artık daha çok sözel iletişim yoluyla kendilerini anlatmayı tercih ederler. Yine de bu dönemde çizilen resimler çocukların gelişimi hakkında bilgi vermeye devam eder (48).

2.8.5 Görünürde Doğalcılık Dönemi (Mantık Dönemi / 12-14 yaş)

Ergenlik döneminin başlangıcına denk gelmekle birlikte çocuk resimlerinin gelişiminin son dönemidir. Bu döneme çoğu insanın ulaşamadığı belirtilmektedir. Çünkü on birinci yaş ile birlikte dikkat başka yönlere çevrilir ya da çocuk gereken cesareti bulamaz. Çocuk veya ergen artık etrafındaki her şeyi tüm detaylarıyla resmine yansıtır ve renkleri olması gerektiği gibi kullanır (48, 50). Zihinsel ve ruhsal açıdan olumsuz bir durumda yaşa uygun olmayan resimler ortaya çıkar. Bu dönemde çocuk/ergenin gerek kendi resimlerine, gerekse başka arkadaşlarının resimlerine karşı eleştirel bir tutumu vardır (48, 52).

2.9. Çocuk Resimlerinin Değerlendirilmesi

Çocuk ile iletişim kurmak için resim çizme yöntemi kullanıldığında, ortaya çıkan resmi yorumlamaya geçmeden önce, resmin hikâyesi ve etkinlik sırasındaki gözlemler de oldukça değerlidir. Çocuğun merak ettiği konulara çok ayrıntılı cevaplardan kaçınmak, çocuğun doğal

dışavurumunun devamlılığının sağlanması için oldukça önemlidir. Etkinlik sonunda, “*Yaptığının hikâyesini anlatabilir misin?*” “*Buraya ne çizdin?*” gibi sorular sorulabilir. Araştırmacının uyguladığı projektif yöntemin gerektirdiği daha detaylı sorular da eklenebilir. Araştırmacı yorumlamada, eğitici ve ebeveynlerden öğrendikleri ile çocuktan resim hakkında alınan bilgiler ve etkinlik süresince kaydedilen notların tümünün sentezinden oluşan bir analiz yapar. Ulaşılan sonuçların, mutlak olmadığı, ebeveynleriyle bir bütün olarak düşünülmesi gerektiği bilinmelidir. Çocukların çizdikleri resimler dikkat edilmesi gereken detayları içerir, ancak sonuca ulaşmak ebeveyn ile görüşmekten geçer. Çocuğun resmi yalnız ve dikkatini dağıtan etkilerin olmadığı bir yerde yapması, yorumlamanın daha sağlam olmasına olanak sağlar. Etkinlik süresince yapılanlar, yorumlamayı etkileyeceği için bu sürede çocuk yakından izlenmeli ve gözlenenler kaydedilmelidir. Bu kayıtların içeriğinde, çocuğun *yönergelere* verdiği karşılıklar, şekillerin hangi sırayla çizildiği, silgi kullanımı, etkinlik süresince gösterilen davranışlar ve konuşulanlar bulunmalıdır (46).

2.10. Çocuk Resimleri ve Psikiyatri Hemşireliği

Geçmişten bugüne sanatın rehabilitasyon uygulamalarındaki olumlu etkisi çok kez ortaya konmuştur. Kişilerin duygu ve düşüncelerinin dışavurumunda oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Bireylerin içsel çatışmaları ve bastırdıkları duygularını karşı tarafa aktarmada birtakım sıkıntılar yaşayabildikleri bilinmekte ve bu yüzden psikolog, psikiyatr ya da psikiyatri hemşireleri bireylerle iletişim sağlamak amacıyla dışavurumcu yöntemleri kullanabilmektedir (54).

Sanat etkinlikleri, hemşirenin hastasını tanımada ve anlamada kullanabileceği, hasta bakımında karşılaştığı engellere çözüm bulabileceği yöntemlerdendir. Hemşire çocuk, aile ve çevresi ile etkileşim halindedir. Hemşirelik sanatı, her çocuğun tek ve özel olduğu düşüncesi ile bakım vermeyi amaç edinir. Psikiyatri hemşireliği ise, bir çocuğa bakım verirken gelişimsel özelliklerine göre sözlü ya da sözsüz etkileşim sağlayabilmeyi gerektirir. Bu noktada, sözsüz etkileşim için resim gibi sanat etkinlikleri kullanılabilir. Hemşirelik bakımının ana unsurlarından olan sanat, psikiyatri hemşireleri için önemli bir iletişim aracıdır ve özellikle dil gelişimini henüz tamamlamamış olan çocuğun bakımında oldukça etkili bir iletişim biçimi olabilir. Çocuktan bir konu hakkında resim yapmasını ve onu anlatmasını söylemek, çevresi hakkındaki algılarını ve hissettiklerini dile getirmesini sağlayan terapötik iletişim şekli olduğundan, hemşireler ve diğer ekip üyeleri çizim etkinliklerini

uygulamalarında kullanabilir (55). Bu nedenle yöntemin etkinliğini ve etkililiğini gösteren çalışmalara gereksinim vardır. Ancak literatürde bu konu ile ilgili yapılmış yeterli sayıda çalışmaya rastlanamamıştır (56). Çocuğun psikolojik sağlığına dikkat etme sorumluluğu olan psikiyatri hemşirelerinin çocuk resimlerine gereken önemi vermesi, çocukların kaygıları, duygu durum değişiklikleri ve psikolojik destek ihtiyaçları hakkındaki farkındalıklarını arttırabilir (57). Resim yapmak, maliyeti az ve malzemeleri kolay bulunabilen bir etkinliktir. Bu sebeple hemşirelerin, çocuğun gelişimsel özellikleri ve ruhsal-duygusal iyi oluşları ile ilgili bilgi sahibi olmak amacıyla her çocuğun bakımında kolaylıkla kullanabilecekleri bir etkileşim yöntemidir (58).

BÖLÜM III

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Kesitsel ve tanımlayıcı türdeki araştırmada, göç yaşantısı olan okul öncesi dönem (36-72 aylık) çocukların duygu ifade becerileri resim yoluyla betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Yeri, Özellikleri ve Zamanı

Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi 2016 yılında Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğüne bağlı olarak hizmet vermeye başlamıştır. İzmir Toplum Merkezi'nde ihtiyaç sahibi çocuk veya yetişkin göçmen bireylere sağlık hizmeti ve psikososyal destek sağlanmaktadır. Merkezde 1 Psikiyatri Hemşiresi, 1 Çocuk Gelişimi Uzmanı ve 1 Psikolog görev yapmaktadır. Araştırma, Nisan 2022 – Ekim 2022 tarihleri arasında (7 aylık süreçte) Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'nde hizmet alan 3-6 yaş aralığındaki çocuklar ve ebeveynleri ile yürütülmüştür.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'ne Nisan 2022 – Ekim 2022 tarihleri arasında başvuran 3-6 yaş arası 300 çocuk bulunmaktadır. Bunlardan araştırmanın dâhil olma kriterlerine uyan, araştırmaya katılma konusunda ebeveyninin izni ve kendisinin onayı olan 40 çocuk telefon ile toplum merkezine davet edilmiş ve araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

3.3.1 Örneklemin Özellikleri

Araştırmaya Dâhil Olma Kriterleri

- Araştırmanın veri toplama tarihleri arasında Toplum Merkezi'ne gelen,
- Ailesi Türkiye'ye göç etmiş olan
- 3-6 yaş aralığında olan,
- Çalışmaya katılmayı kabul eden (sözlü),
- Annesi çalışmaya katılmaya onay veren (yazılı) çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya Dâhil Olmama Kriterleri

- Resim çizme konusunda isteksiz ya da herhangi bir problemi olan,
- Araştırmaya katılım konusunda ailesi onay vermeyen
- Araştırmaya katılma konusunda çekinceleri olan (*eşi izin vermeyen, damgalama gibi*)
- Resimleri betimsel analize uygun olmayan,
- Gelişimsel problemi olan

260 çocuk araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.4 Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak Tanıtıcı Bilgi Formu (TBF), Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) ve Çocuk Resimlerini Puanlama Çizelgesi olmak üzere üç form kullanılmıştır.

3.4.1 Tanıtıcı Bilgi Formu (TBF): Araştırmacı tarafından ilgili literatür incelenerek oluşturulmuştur. Çocukların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik açık ve kapalı uçlu araştırmacı tarafından hazırlanmış 20 sorudan (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne ve babanın öğrenimi, Türkçe bilme durumu, gelir düzeyi gibi) oluşmaktadır.

3.4.2. Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) – Anne Formu (*Child Emotion Expressiveness Questionnaire-CEEQ*): Annelere uygulanan ölçek, 36-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının olumlu (*mutlu*) ve olumsuz (*üzgün, öfkeli ve korkmuş*) duygularını ifade etme düzeylerini değerlendirmek amacıyla Scott Mirabile tarafından 2008 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenirlik çalışması Ceyhun Ersan tarafından yapılmıştır. Ölçek likert tipi beşli derecelendirilmekte ve 15 maddeden oluşmaktadır. Ters çevrilen bir madde yoktur. Ölçeğin maddeleri asla (1) ile her zaman (5) arasında puanlanmaktadır. *Mutlu, üzgün, öfkeli, korkmuş* olmak üzere dört alt boyutu vardır. Mutlu alt boyutu, olumlu duygu ifade etme düzeyini ortaya koymaktadır (*En az 3; en çok 15 puan alınabilir*). Yüksek puan yüksek düzey olumlu duygu ifade etmeyi belirtmektedir. Üzgün, Öfkeli ve Korkmuş alt boyutları toplam olumsuz duygu ifade etme düzeyini ortaya koymaktadır (*En az 12 puan; en çok 60 puan alınabilir*). Yüksek puan yüksek düzey olumsuz duygu ifade etmeyi belirtmektedir. Ölçek *olumlu ve olumsuz duygular* olarak iki boyutlu

olarak değerlendirilebildiği gibi, ayrıca, eğer istenirse *Üzgün, Öfkeli* ve *Korkmuş* alt boyutları tek tek olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmada, ölçek dört alt boyut (*Mutlu, Üzgün, Öfkeli* ve *Korkmuş duygular*) olarak değerlendirilmiştir.

3.4.3. Duygu İfadelerinin Çocuk Çizimlerine Göre Puanlanması: Çocuk resimlerinin değerlendirilmesinde kullanılan puanlama çizelgesinde literatür verilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde çocuk çizimlerinden elde edilen sonuçlar için 1 uzman psikolog ve 1 psikiyatristten destek alınarak sonuçların objektif değerlendirme yönünden güvenilirliği test edilmiştir.

8 saat Çocuk Resimlerini Yorumlama Eğitim programını tamamlayan araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmenin güvenilirliğinin güçlendirilmesi amacıyla, resimler arasından seçilen 5 çizim, 1 psikolog ve 1 psikiyatrist tarafından araştırma kriterlerine göre tekrar yorumlanmıştır. İncelemeler sonrasında uzman görüşlerinin araştırmacının değerlendirmesi ile benzer olduğu, farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Çocuk çizimlerindeki mutluluk ve öfkeye dair yapılan puanlama sistemi Tablo 1’de açıklanmıştır.

Çocukların çizdiği resimlerdeki mutluluğa dair göstergeler literatüre göre yorumlanmıştır (58). Çocukların resimleri tek tek ele alınıp değerlendirilerek, çocuk resimleri puanlama listesine göre puan verilerek her bir resim sayısal değerlere dönüştürülmüştür. Resimler değerlendirilirken, önce resmi yapan çocuğun yaşına ve resmin genel görünümüne bakılmış, daha sonra resim öyküsüne ve resimdeki figürlere bakılmıştır. Her bir resimin puanlanması ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Çocukların kendi resimlerinde çoğunlukla kullandıkları renkler, onların tüm duygularını yansıtmaktadır. Sarı renk, çocukların mutlu resimlerinde kullandıkları bir renktir (59). Sıcak renklerin psikolojik etkisinin neşe, mutluluk, canlılık ve hareket olduğu bilinmektedir.

Tablo 1. Çocuk Resimlerini Puanlama Çizelgesi

Resim Görseli	Mutluluk/Öfke Puanı	Açıklama
Her gülen yüz ifadesi	1 mutluluk puanı	☒ Yüz ifadesi duygu durum hakkında birçok ipucu verebilmektedir.
Sayfa ortası kullanımı	1 mutluluk puanı	☒ Sayfanın sol ve alt tarafında bulunan resimler güven problemini, depresif ruh halini göstermektedir (52).
Birden fazla renk kullanımı	1 mutluluk puanı	☒ Resimlerinde tek renk kullanan çocuklarda kaygı, düşük özsaygı, güvensizlik gibi duyguların yoğun olduğu bilinmektedir.
Olumlu genel görünüm	1 mutluluk puanı	☒ Resme yorumlayıcının gözünden bakıldığında hissettiğine göre belirlenmektedir. Renklerin sıcak olması, boyutların ve figürlerin yaşa uygun olması gibi detaylar örnek verilebilmektedir.
Sarı, mavi, turuncu ve yeşil gibi renklerin kullanımı	1 mutluluk puanı	☒ Sıcak renklerin mutluluk etkisi olduğu bilinmektedir (60).
Çizgilerin ince ve normal olması	1 mutluluk puanı	☒
Gökkuşağı, lunapark, çiçek, ağaç, kalp gibi simgelerin olması	1 mutluluk puanı	☒ Bu simgeler göçmen çocukların resimlerinde sıklıkla görülen mutluluk ipuçlarıdır.
Olumsuz genel görünüm	1 öfke puanı	☒ Bastırarak çizilen, koyu renklerin kullanıldığı resimler olumsuz görünüm içerebilmektedir. Genel görünümün yorumlayıcıya hissettirdiği duyguya göre belirlenmektedir.
Öfkeli yüz ifadesi	1 öfke puanı	☒ Yüz ifadesi duygu durum hakkında birçok ipucu verebilmektedir.
Resmin sayfanın üst kısmında olmasına	1 öfke puanı	☒ Duygu durumu düzenlemede zorluk ve agresyon gibi durumlarda çizilmektedir (52).
Tek renk kullanımı	1 öfke puanı	☒ Resimlerde tek renk kullanımı olumsuz anlam ifade etmektedir.
Kırmızı, mor, siyah ve kahverengi gibi renklerin kullanımı	1 öfke puanı	☒ Bu renklerin saldırganlık, öfke, karamsarlık, acı ve keder gibi duyguları anlatmaktadır (60).
Bastırarak ve kalın çizgiler kullanma	1 öfke puanı	☒ Yüksek kaygı, öfke, saldırganlık belirtileri gösteren çocukların, kâğıtta iz bırakarak, kalın çizgilerle resim çizdiği bilinmektedir (50; 60).
Resmin sayfanın tamamını kaplayacak şekilde çizilmiş olması	1 öfke puanı	☒ Büyük çizimlerin, genellikle saldırgan, öfke düzeyi yüksek çocuklar tarafından çizildiği bilinmektedir (50).
Resimde büyük dişlerin, cinsel organların olması	1 öfke puanı	☒ Bu figürlerin varlığı saldırganlık ve yüksek öfke düzeyini ifade etmektedir (50).
Resimlerde uçak, bomba, silah, bıçak, asker gibi simgelerin olması	1 öfke puanı	☒ Bu simgeler öfke duygusunun yüksek olduğu hakkında ipucu vermektedir

3.4.4. Resim Puanlama Örnekleri

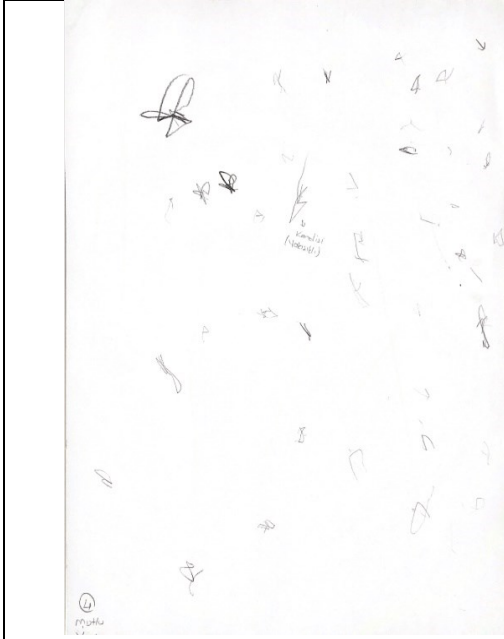

Resim 4. Mutluluk, Ç4, 3 yaş

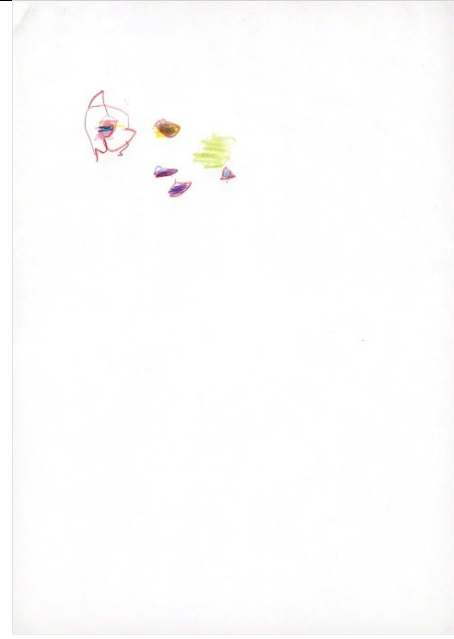

Resim 5. Öfke, Ç4, 3 yaş

- Resim 4'ten elde edilen mutluluk puanı 1'dir. Resimlerin çizgilerinin ince veya normal olmasından 1 mutluluk puanı almıştır.
- Resim 5'ten elde edilen öfke puanı 2'dir. Olumsuz genel görünümünden 1 puan ve mor renk kullanımından 1 puan almıştır.

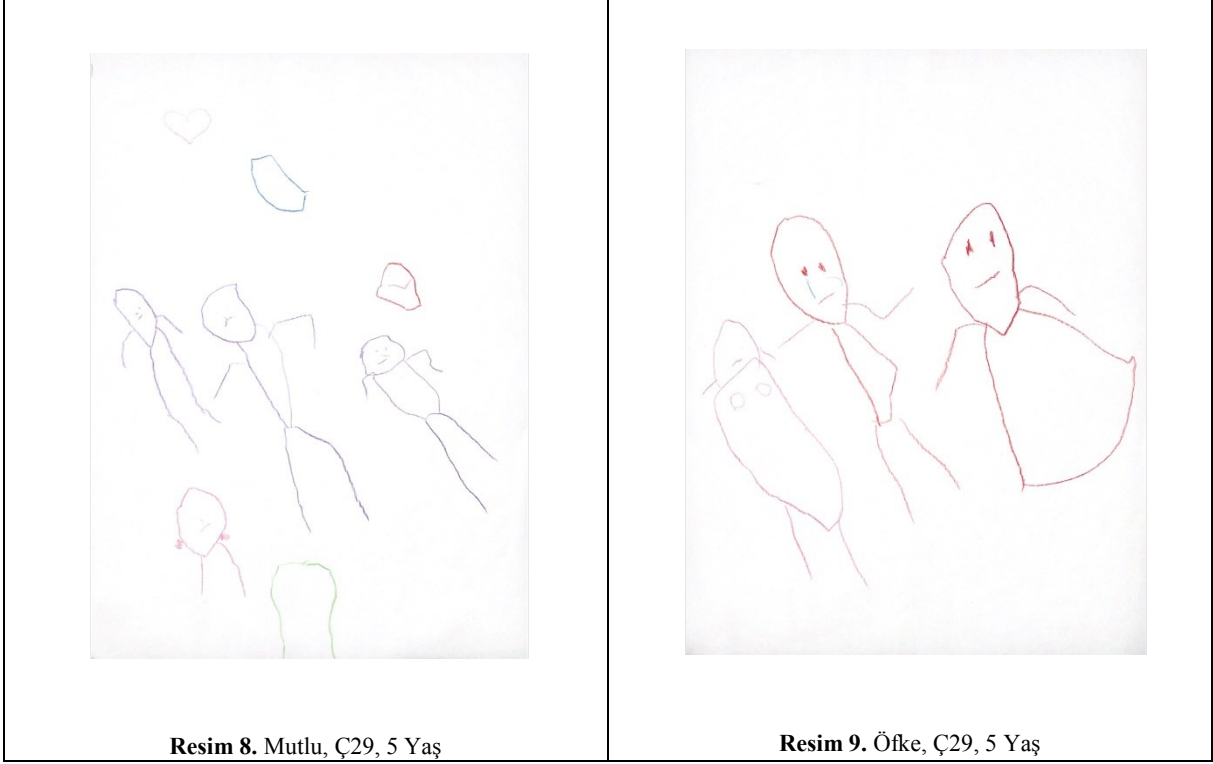

Resim 6. Mutlu, 12, 4 Yaş

Resim 7. Öfke, 12, 4 Yaş

- Altıncı resimden elde edilen mutluluk puanı 5'tir. Sayfa ortası kullanımından 1 puan, Birden fazla renk kullanımından 1 puan, sarı, mavi ve yeşil renklerin kullanımından 1 puan, Çizgilerin ince ve normal olmasından 1 puan ve uçak simgesinin kullanımından 1 puan olmak üzere toplam 5 mutluluk puanı almıştır.
- Yedinci resimden elde edilen öfke puanı 4'tür. Olumsuz genel görünümünden 1 puan, Sayfanın üst kısmının kullanımından 1 puan, kırmızı, mor ve kahverengi gibi renklerin kullanımından 1 puan ve bastırarak ve kalın çizgilerin olmasından 1 puan olmak üzere toplam 4 öfke puanı almıştır.

- Sekizinci resimden elde edilen mutluluk puanı 4'tür. Bir gülen yüz ifadesi için 1 puan, sayfa ortası kullanımı için 1 puan, birden fazla renk kullanımı için 1 puan, kalp kullanımı için 1 puan olmak üzere toplam 4 mutluluk puanı almıştır.
- Dokuzuncu resimden elde edilen öfke puanı 2'dir. Kahverengi kullanımı için 1 puan, resmin sayfanın tamamını kaplayacak şekilde çizilmesi için 1 puan olmak üzere toplam 2 öfke puanı almıştır.

3.5. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın Bağımlı Değişkenleri: Göçmen çocukların duygu ifade beceri puanları ve çizdikleri resimlerden elde edilen puanlar

Araştırmanın Bağımsız Değişkenleri: Göçmen çocukların sosyo-demografik özellikleri

3.6. Verilerin Toplanması

Veriler, Nisan 2022 – Ekim 2022 tarihleri arasında Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'ne başvuran, göç yaşantısı olan, araştırmaya katılma konusunda ebeveyni izin veren 3-6 yaş aralığındaki çocuklardan elde edilmiştir.

- Toplum Merkezi listesinde kayıtlı çocuklar rasgele aranıp, randevu verilerek merkeze davet edildi. Gelmeyi kabul eden her yaştan on çocuk çalışmaya dahil edildi.
- Öncelikle göçmen ebeveynlere araştırmacı tarafından tercüman eşliğinde çalışma hakkında bilgi verildi. Araştırmaya katılma konusunda onay veren ebeveynlerin çocuklarına bireysel olarak araştırma hakkında açıklama yapıldıktan sonra tercüman eşliğinde çalışmaya katılma konusunda istekli olup olmadıkları soruldu.
- Hem annesi hem de kendisi araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan çocukların annelerine, araştırmacı tarafından tercüman eşliğinde bireysel olarak *Tanıttıcı Bilgi Formu (TBF)* ve *Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ)* doldurtuldu.
- Ölçek formları doldurtulduktan sonra araştırmacı tarafından çocuk ile 15 dakika tanışma oyunu oynanarak güven ortamı sağlandı.
- Daha sonra tercüman desteğiyle çocuk ile duygu çemberindeki dört duygu (*mutluluk, utanç, öfke ve üzüntü*) hakkında 10 dakika konuşuldu.
- Ardından çocuğa A4 boyutunda beyaz kâğıt ve 12 renk kuru boya verildi. “*Bu duygular ile ilgili resim çizebilir misin?*” şeklinde yönerge verildi. Bu aşama için çocuğa 20-25 dk süre verildi.
- Sonrasında çocuklara, resim ile ilgili olarak “*Seni mutlu eden şeyleri hayal etmeni istiyorum. Ne yapıyorsun? Yanında anne-baban ve kardeşin var mı? Arkadaşın var mı? Çevrende neler var? Neredesin? Tüm bunları çizer misin? İstediğin her şeyi, istediğin gibi çizebilirsin.*” yönergeleri diğer duygular için de verildi.
- Çocuklar çizimlerini bitirdikten sonra ne çizdiklerini anlatmaları için onlarla resimleri ile ilgili kısa görüşmeler yapıldı. Çizdiği resmi anlatmak isteyen çocukların söyledikleri not alındı.
- Konuşmayı reddeden çocuklar için ebeveynlerden destek alındı.
- Daha sonra diğer ölçekler tercüman eşliğinde anneye soruldu. Bu aşama için 10 dk süre ayrıldı.

3.7 Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada veri analizi için SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın verileri normallik varsayımları açısından Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve $p < 0.05$ olduğu için verilerin normal dağılmadığı saptanmıştır. Bundan dolayı anket puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için nonparametrik testlerden Spearman Korelasyon analizi yapılmıştır. Bununla birlikte ölçek ile katılımcıların sosyodemografik verileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek üzere nonparametrik testlerden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı fark çıkması durumunda, anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Games-Howell Post-Hoc testi yapılmıştır. $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Çocukların çizdikleri resimler, araştırmacı tarafından literatür taraması sonucunda oluşturulmuş olan Resim Puanlama Listesine göre puanlanarak, niceliksel değerlere dönüştürülmüştür.

3.8 Araştırma Etiği

Araştırmanın uygulanabilmesi için; araştırmada kullanılacak olan ölçme aracı için yazardan izin yazılı izin (EK 4); çalışmanın yürütülebilmesi için *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu*'ndan 21.04.2022 tarihli, 0183 Karar no ile etik kurul onayı alındı (EK 5). Araştırmanın uygulanabilmesi için Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'nden yazılı kurum izni alındı (EK 6). Ayrıca, araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan ebeveynlere ve çocuklarına gerekli bilgiler verildikten sonra, çocukların sorulara daha güvenilir cevaplar vermesi ve kendilerini rahat hissedebilmeleri için bilgilerin gizli kalacağı ve araştırma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacağına dair açıklama yapılarak yazılı ve sözlü onamları alınmıştır (Ek 7).

3.9. Araştırma Takvimi

Araştırmanın literatür tarama ve konu belirleme hazırlık aşamaları 1 Eylül 2021 ile 31 Aralık 2021 tarihleri arasında yapılmıştır. 1 Ocak 2022-30 Nisan 2022 tarihleri arasında etik kurul onayı ve kurum izinleri alındıktan sonra araştırma verileri Mayıs 2022 – Ekim 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin analizi ve değerlendirilmesi-sonrası araştırma sonuç raporu yazılmış ve 7 Şubat 2023 tarihinde Yüksek Lisans Tez çalışması olarak sunulmuştur. Araştırma takvimi Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Takvimi

Araştırma Adımları	Tarih																	
	2021				2022												2023	
	<i>Eylül</i>	<i>Ekim</i>	<i>Kasım</i>	<i>Aralık</i>	<i>Ocak</i>	<i>Şubat</i>	<i>Mart</i>	<i>Nisan</i>	<i>Mayıs</i>	<i>Haziran</i>	<i>Temmuz</i>	<i>Ağustos</i>	<i>Eylül</i>	<i>Ekim</i>	<i>Kasım</i>	<i>Aralık</i>	<i>Ocak</i>	<i>Şubat</i>
<i>Literatür inceleme ve konuyu seçme</i>																		
<i>Araştırmanın öneri olarak sunumu</i>																		
<i>Kurum izni</i>																		
<i>Veri toplama</i>																		
<i>Araştırma verilerinin analizi</i>																		
<i>Araştırma raporunun yazılması</i>																		
<i>Araştırma raporunun sunumu</i>																		

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

4.1. Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin İncelenmesi

Tablo 3. Çocukların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

ÇOCUKLARIN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	Sayı	%
<u>Cinsiyet</u>		
Kadın	17	42.5
Erkek	23	57.5
<u>Yaş</u>		
3	10	25.0
4	10	25.0
5	10	25.0
6	10	25.0
<u>Cocuğun Doğum Sırası</u>		
1.	11	27.5
2.	8	20.0
3.	11	27.5
4.	10	25.0
<u>Kardeş Sayısı</u>		
0-3 kardeş	18	45.0
4 ve üzeri kardeş	22	55.0
<u>Türkçe Bilme Durumu</u>		
Bilen	9	22.5
Bilmeyen	31	77.5
TOPLAM	40	100.0

Araştırma kapsamına alınan göçmen çocukların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 3'te verilmiştir.

Çocukların cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında; %42,5'inin (n=17) kız, %57,5'inin (n=23) erkek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya 3-6 yaş grubu 40 çocuk katılmış olup, bunların %25'inin (n=10) 3 yaşında, %25'inin (n=10) 4 yaşında, %25'inin (n=10) 5 yaşında ve %25'inin (n=10) 6 yaşında olduğu belirlenmiştir.

Çocukların ailedeki doğum sırası incelendiğinde, %27,5'inin (n=11) ilk çocuk, %20'sinin (n=8) ikinci çocuk, %27,5'inin (n=11) üçüncü çocuk ve %25'inin (n=10) dördüncü çocuk olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayıları incelendiğinde, %45'inin (n=18) tek çocuk veya 1-3 arası kardeşi olduğu ve %55'inin (n=22) 4 ve üzeri kardeşi olduğu belirlenmiştir.

Çocukların Türkçe bilme durumları değerlendirildiğinde, %77.5'inin Türkçe bilmediği ve %22.5'inin Türkçe bildiği belirlenmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlerin-Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

EBEVEYNLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	Sayı	%
<u>Annenin Eğitim Düzeyi</u>		
İlkokul ve altı	11	27.5
Ortaokul ve üstü	29	72.5
<u>Annenin Türkçe Bilme Durumu</u>		
Bilen	11	27.5
Bilmeyen	29	72.5
<u>Babanın Eğitim Düzeyi</u>		
İlkokul ve altı	18	45.0
Ortaokul ve üstü	22	55.0
<u>Babanın Türkçe Bilme Durumu</u>		
Bilen	17	42.5
Bilmeyen	23	57.5
<u>Gelir Düzeyi</u>		
Asgari ücret ve altı	34	85.0
Asgari ücret üstü	6	15.0
TOPLAM	40	100.0

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin eğitim durumu incelendiğinde, %27.5'inin annesinin ilkokul veya altı, %72.5'inin ortaokul ve üstü düzeyde bir eğitime sahip olduğu saptanmıştır.

Çocukların annelerinin Türkçe bilme durumu değerlendirildiğinde, %27.5'inin annesinin Türkçe bildiği ve %72.5'inin Türkçe bilmediği belirlenmiştir.

Çocukların babalarının eğitim durumu incelendiğinde, %45'inin ilkokul veya altı, %55.0'inin ortaokul ve üstü düzeyde bir eğitime sahip olduğu saptanmıştır.

Çocukların babalarının Türkçe bilme durumu değerlendirildiğinde, %42.5'inin babasının Türkçe bildiği ve %57.5'inin Türkçe bilmediği belirlenmiştir.

Çocukları ailelerinin gelir düzeyi incelendiğinde, %85'inin gelirinin asgari ücret veya altı, %15'inin gelirinin asgari ücret üstü olduğu belirlenmiştir.

4. 2. Annelerin Göçmen Çocuklarına Yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Puan Ortalamaları İle Çocukların Çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının ve Bu Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 5. Göçmen Çocukların Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) ve Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı

Ölçek Toplam ve Alt Boyutları		X ± Ss	Ort	Alınan Min-Max	Ölçek Min-Max
Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (Anne Formu)	Toplam	42,50 ± 7.86 ↓	45	31-61	15-75
	Mutluluk	10.72 ± 2.77 ↑	9	6-15	3-15
	Öfke	10,00 ± 2.74 ↓	12	6-20	4-20
	Üzgün	10,52 ± 2.70 ↓	12	8-20	4-20
	Korkmuş	10,70 ± 2.62 ↓	12	4-20	4-20
Çocuk Resim Puanlama Çizelgesi	Mutluluk	3.07 ± 1.91 ≈	3,5	1-8	0-7
	Öfke	2.82 ± 21.35 ↓	4.5	1-6	0-9

Tablo 5’te göçmen çocukların Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) ve Resim Puanlama Çizelgesi toplam ve alt boyut puan ortalamalarına göre dağılımı yer almaktadır.

Annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİBÖ) alt ve toplam ölçek puan ortalamaları incelendiğinde “Mutluluk” alt ölçek puan ortalaması $X_M=10,72\pm,2,77$, “Öfke” alt ölçek puan ortalaması $X_Ö=10,00\pm,2,74$, “Üzgün” alt ölçek puan ortalaması $X_Ü=10,52 \pm 2.70$, “Korkmuş” alt ölçek puan ortalaması $X_K=10,70 \pm 2,62$ bulunmuştur.

Çocukların çizdikleri resimlerin değerlendirildiği Resim Puanlama Çizelgesi alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde, “Mutluluk Resim Puanı” alt ölçek puan ortalaması $X_{MRP}=3,07\pm,1,91$, “Öfke Resim Puanı” alt ölçek puan ortalaması $X_{ÖRP}=2,82\pm,1,35$ bulunmuştur.

Tablo 6. Göçmen Annelerin Çocuklarına Yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Puan Ortalamaları İle Çocukların Çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

ÖLÇME ARAÇLARI VE ALT BOYUTLARI		Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (Anne Formu)					Çocuk Resim Puanlama Çizelgesi (ÇRPÇ)	
		ÇDİEÖ Toplam	Mutluluk	Öfke	Üzgün	Korkmuş	Mutluluk Resim Puanı	Öfke Resim Puanı
Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (Anne Formu)	ÇDİEÖ Toplam	r	1					
		p	.					
	Mutluluk	r	,481**	1				
		p	0,002	.				
	Öfke	r	,512**	0,127	1			
		p	0,001	0,434	.			
	Üzgün	r	0,324	0,218	0,146	1		
		p	0,002	0,341	0,001	.		
	Korkmuş	r	0,315	0,112	0,235	0,220	1	
		p	0,003	0,427	0,316	0,002	.	
Çocuk Resim Puanlama Çizelgesi (ÇRPÇ)	Mutluluk Resim Puanı	r	0,180	,413**	-0,010	0,160	0,143	1
		p	0,267	0,008	0,953	0,283	0,432	.
	Öfke Resim Puanı	r	0,351*	0,054	0,232	0,046	0,134	,494**
		p	0,026	0,743	0,150	0,683	0,224	0,001

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (Spearman korelasyon testi), ** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (Spearman korelasyon testi)

Göçmen annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ)'nden elde ettikleri puan ortalamaları ile çocukların çizdikleri resimlerin değerlendirildiği Resim Puanlama Çizelgesi toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki ilişkinin incelendiği korelasyon analizi sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Analizlerden elde edilen bulgulara göre, göçmen annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği toplam puanı ile çocukların çizdikleri resimlere verilen *Mutluluk Resim Puanı* arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken ($r=0,180$)

p=0.267) ; *Öfke Resim Puanı* arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (r=0,351 p=0.026).

Göçmen annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği *Mutluluk* alt boyut puan ortalaması ile çocukların çizdikleri resimlere verilen *Öfke Resim Puanı* arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken (r=0,054 p=0.743); *Mutluluk Resim Puanı* arasında pozitif yönlü orta düzeyde oldukça anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (r=0,413 p=0.008).

Annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği *Öfke* alt boyut puanı ile çocukların çizdikleri resimlere verilen *Mutluluk Resim Puanı* ve *Öfke Resim Puanı* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r_M=-0,010$ p=0.953; $r_0=0,232$ p=0.150).

Göçmen annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği *Üzgün* alt boyut puan ortalaması ile çocukların çizdikleri resimlere verilen *Öfke Resim Puanı* (r=0,046 p=0,683) ile *Mutluluk Resim Puanı* arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (r=0,160 p=0,283).

Annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği *Korkmuş* alt boyut puan ortalaması ile çocukların çizdikleri resimlere verilen *Öfke Resim Puanı* (r=0,134 p=0,224); *Mutluluk Resim Puanı* arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (r=0,143 p=0,432).

4.3 Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (Anne Formu) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 7. Göçmen Çocukların Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Annelerin Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı

ÇOCUKLARIN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	N	Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (Anne Formu)				
		ÇDİEÖ Toplam	Mutluluk	Öfke	Üzüntü	Korku
Cinsiyet						
Kadın	17	41,59±2,19	9,94±1,76	10,06±2,06	10,09±1,96	9,82±1,86
Erkek	23	43,17±2,25	11,30±1,74	9,96±2,08	8,96±2,06	9,54±2,04
		p =0.379	p =0.127	p =0.465	p=0.324	p=0.112
Yaş						
3 yaş	10	4,74±1,24	2,15±0,60	1,52±0,80	1,32±0,70	2,18±0,40
4 yaş	10	8,66±1,22	2,97±0,59	2,75±0,80	2,47±0,48	2,56±0,62
5 yaş	10	6,63±1,66	2,91±0,29	3,71±1,16	2,82±0,18	2,41±0,24
6 yaş	10	6,49±1,48	2,26±0,63	2,37±0,74	2,47±0,52	2,14±0,43
		p =0.005**	p =0.055	p =0.189	p=0.164	p=0.246
Cocuğun Doğum Sırası						
1. Çocuk	11	9,22±1,24	3,17±0,60	3,80±0,80	3,46±0,40	3,80±0,80
2. Çocuk	8	6,09±1,22	3,18±0,59	2,64±0,80	3,48±0,27	2,64±0,80
3. Çocuk	11	9,27±1,66	2,68±0,29	1,86±1,16	2,34±0,18	1,86±1,16
4. Çocuk	10	6,51±1,48	2,47±0,63	2,53±0,74	2,24±0,42	2,53±0,74
		p =0.379	p =0.127	p =0.465	p=0.272	p =0.465
Kardeş Sayısı						
0-3 kardeş	18	40,67±8,45	9,78±2,71	10,44±3,38	9,14±2,27	10,23±2,28
4 ve üzeri kardeş	22	44,00±7,19	11,5±2,63	9,64±2,11	9,75±3,12	11,53±2,13
		p =0.113	p =0.048*	p =0.639	p =0.528	p =0.389
Türkçe Bilme Durumu						
Bilen	9	50,33±6,69	12,00±3,08	11,89±4,11	11,00±2,17	10,20±3,14
Bilmeyen	31	40,23±6,68	10,35±2,61	9,45±1,98	9,24±2,42	10,35±2,34
		p =0.001**	p =0.124	p =0.048*	p =0.224	p =0.124

*p<0.05; **p<0.01

Çocukların sosyo-demografik özelliklerine (*yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ve Türkçe bilme durumu gibi*) göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 7’de yer almaktadır.

Çocukların cinsiyetine göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyut (*Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş*) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Çocukların yaşlarına göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği (DİBÖ) toplam ve alt boyut (*Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş*) puan ortalamaları incelendiğinde, ÇDİEÖ alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmazken ($p>0.05$), ÇDİEÖ toplam ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. ($p< 0.05$). Yapılan ileri analizde, bu farkın 3 yaş ile 5 yaş çocuğu olan annelerin verdiği ÇDİEÖ toplam ölçek puanları arasındaki farktan kaynaklandığı saptanmıştır ($p<0.002$).

Çocukların doğum sırasına (ailede kaçınıcı çocuk olma durumuna) göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyut (*Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş*) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Çocukların sahip olduğu kardeş sayısına göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği (ÇDİBÖ) toplam ve *Öfke, Üzgün, Korkmuş* alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmazken ($p>0.05$), ÇDİEÖ *Mutluluk* alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p< 0.05$). Dört ve daha fazla sayıda kardeşi olan çocukların annelerinin çocuklarına yönelik ÇDİEÖ *Mutluluk* alt boyut puanlarının üç ve daha az sayıda kardeşi olan çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların Türkçe bilme durumuna göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği (ÇDİBÖ) *Mutluluk, Üzgün, Korkmuş* alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmazken ($p>0.05$), ÇDİEÖ toplam ve *Öfke* alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. ($p< 0.05$) Türkçe bilen çocukların annelerinin çocuklarına yönelik ÇDİEÖ toplam ve *Öfke* alt boyut puan ortalamalarının Türkçe bilmeyen çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Göçmen Çocukların Ebeveynlerinin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Çocukların Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı

ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	N	Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ)				
		ÇDİEÖ Toplam	Mutluluk	Öfke	Üzgün	Korkmuş
<u>Annenin Eğitim Düzeyi</u> İlkokul ve altı Ortaokul ve üstü	17 23	41,76±8,17 43,04±7,77 p =0.492	10,88±3,16 10,61±2,52 p =0.693	10,24±2,36 9,83±3,04 p =0.360	10,44±2,12 9,16±2,38 p =0.453	10,68±3,24 10,42±2,47 p =0.612
<u>Annenin Türkçe Bilme Durumu</u> Bilen Bilmeyen	11 29	47,00±8,20 40,79±7,15 p =0.041*	11,91±2,95 10,28±2,62 p =0.088	10,18±3,92 9,93±2,23 p =0.763	11,24±2,55 10,82±2,26 p =0.077	10,42±3,29 9,39±2,33 p =0.634
<u>Babanın Eğitim Düzeyi</u> İlkokul ve altı Ortaokul ve üstü	18 22	42,83±8,76 42,23±7,24 p =1.000	10,67±3,12 10,77±2,52 p =0.966	10,67±3,24 9,45±2,20 p =0.221	10,76±3,22 10,64±2,28 p =0.844	10,24±3,64 9,48±2,36 p =0.332
<u>Babanın Türkçe Bilme Durumu</u> Bilen Bilmeyen	17 23	45,88±9,01 40,00±5,93 P =0.045*	11,24±3,03 10,35±2,57 p =0.330	10,71±3,42 9,48±2,04 p =0.270	10,64±2,43 9,45±2,75 p =0.440	11,63±3,34 9,35±2,08 p =0.360
<u>Gelir Düzeyi</u> Asgari ücret ve altı Asgari ücret üstü	34 6	42,71±8,07 41,33±7,12 p =0.775	10,82±2,85 10,17±2,40 p =0.611	10,00±2,83 10,00±2,45 p =0.620	10,32±2,45 10,04±2,20 p =0.512	10,14±2,53 10,20±2,35 p =0.530

*p<0.05; **p<0.01

Göçmen çocukların anne ve babalarının sosyo-demografik özelliklerine (*anne ve babanın eğitim düzeyleri, anne ve babanın Türkçe bilme durumu, ailenin gelir durumu gibi*) göre çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Göçmen çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği toplam ve alt boyut (*Mutluluk, Öfke, Üzüntü, Korku*) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır (p>0.05).

Göçmen çocukların annelerinin Türkçe bilme durumuna göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) *Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş* alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmazken ($p>0.05$), ÇDİEÖ toplam alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. ($p<0.05$) Türkçe bilen annelerin çocuklarına yönelik ÇDİEÖ toplam puan ortalamalarının Türkçe bilmeyen annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir

Göçmen çocukların babalarının eğitim düzeyine göre annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği toplam ve alt boyut (*Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş*) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Göçmen çocukların babalarının Türkçe bilme durumuna göre göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) *Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş* alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmazken ($p>0.05$), ÇDİEÖ toplam alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. ($p<0.05$) Türkçe bilen annelerin çocuklarına yönelik ÇDİEÖ toplam puan ortalamalarının Türkçe bilmeyen annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Göçmen yaşantısı olan ailelerin gelir düzeyine göre annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği toplam ve alt boyut (*Mutluluk, Öfke, Üzüntü, Korku*) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.3. Çocukların “Mutlu Bir An” ve “Öfkeli Bir An” Konulu Resimlerinin Duygusal Göstergeler Açısından İncelenmesi

Ç 1.

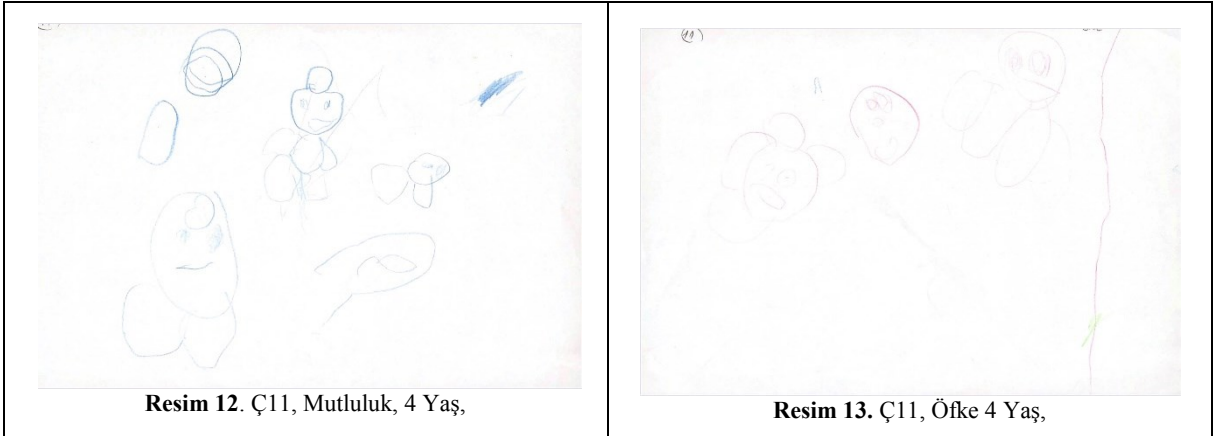

Ç1'e resim çizme süresince annesi ve bir tercüman eşlik etmiştir. Anne Kürtçe ve Arapça, çocuk ise Kürtçe konuşup anlayabilmektedir. Çocuklar 2 yaş ile birlikte gelişimsel açıdan karalama dönemindedir. 4 yaşa kadar bu dönem devam etmekte ve karalamalar yaşla birlikte gelişmektedir. 3 yaşındaki bir çocuğun kafa çizmesi beklenmektedir (50). Ancak resimlerde insan figürüne ait bir baş görülmemektedir.

Mutlu olduğu an ile ilgili çizdiği resim hakkında annesi ve babasıyla parkta olduğunu belirtmiştir. Bu resimde kırmızı ağırlıkta kullanılmıştır. Bunun olumsuz duygu durumun bir sonucu olduğundan söz edilmektedir (86). Hastalığın seyrinin kötü gittiği fiziksel hastalığı olan 3-12 yaş çocuklarda yapılan çalışmada siyah ve kırmızının en sık kullanılan renk olduğu belirtilmiştir (87). Sert ve kâğıda bastırılmış çizgiler agresyon ve öfke göstergesi olarak değerlendirilmektedir (86, 88). Ç1 karalamaları hızlı ve bastırarak tamamlamıştır.

Öfkeli olduğu an konulu resimde karalamalara devam etmekte olup iki renk kullanmıştır. Bach'a (1990) göre koyu yeşil renk gelişimi, iyileşmeyi ve sağlığı yansıtırken açık yeşil henüz iyileşmemiş olmayı ifade edebilmektedir (89).

Ç 11.

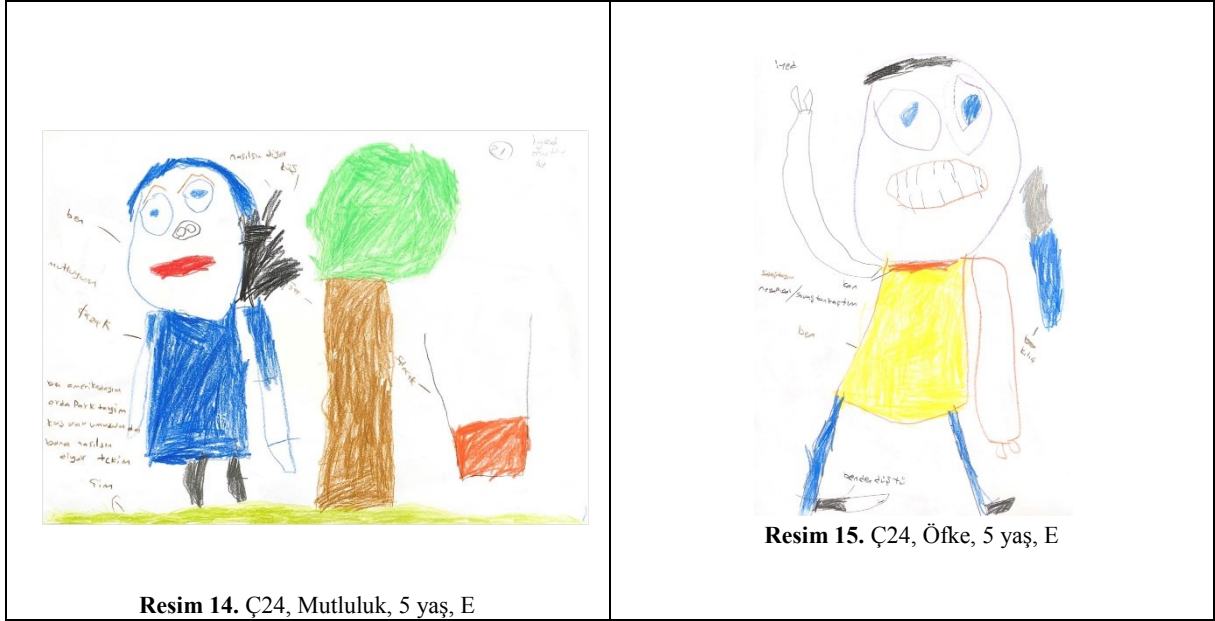

Ç11, 4 yaşında ve Türkçe bilmemektedir. Resim etkinliği süresince annesi ve bir tercüman eşlik etmiştir. İki farklı resimde de tek renk kullanmayı tercih etmiştir.

Resim 12’de “Yağmurdan sonra gökkuşağı görünce mutlu oluyorum” şeklinde ifade etmiştir. Ancak resminde gökkuşağı figürü görülmemektedir. Sol alt taraftaki şeklin babası olduğunu, onun üzerindeki yuvarlak şeklin fuarda dönen şeyler ve sağ alttaki şeklin de uçak olduğunu belirtmiştir.

Öfkeli olduğu an konulu resimde en sağdaki şeklin kardeşi olduğunu, ortadakinin kendisi olduğunu ve soldakinin de vahşi bir hayvan olduğunu belirtmiştir. Vahşi hayvanın arabaları götürdüğünü, kardeşinin ona vurduğunu ve bu yüzden çok sinirlendiğini belirtmiştir. Öfkeli olduğu an konulu resimde tek renk kullanmayı tercih etmiştir. Yapılan bir çalışmada fazla renk kullanımının mutlulukla ilgisi olduğu, mutsuz resimlerde renk kullanımının azaldığı ve tek renk kullanımının tercih edildiği görülmüştür (90).

Ç 24.

Ç24, 5 yaşında ve Türkçe bilmemektedir. Şema öncesi döneme dahil olmaktadır. Tercüman eşliğinde resim çalışması yapılmıştır. Bu dönemde çocukların resimlerinde sıklıkla insan figürü görülmektedir. Kafa boyutu ilerleyen yaşlardaki çocuklara göre daha büyüktür. İki resimde de kendisini çizmiştir. Çizdikleri resimler genellikle bir sonuca ulaşmak içindir. Çizime başlamadan neyi çizeceklerinin planını yaparlar (50).

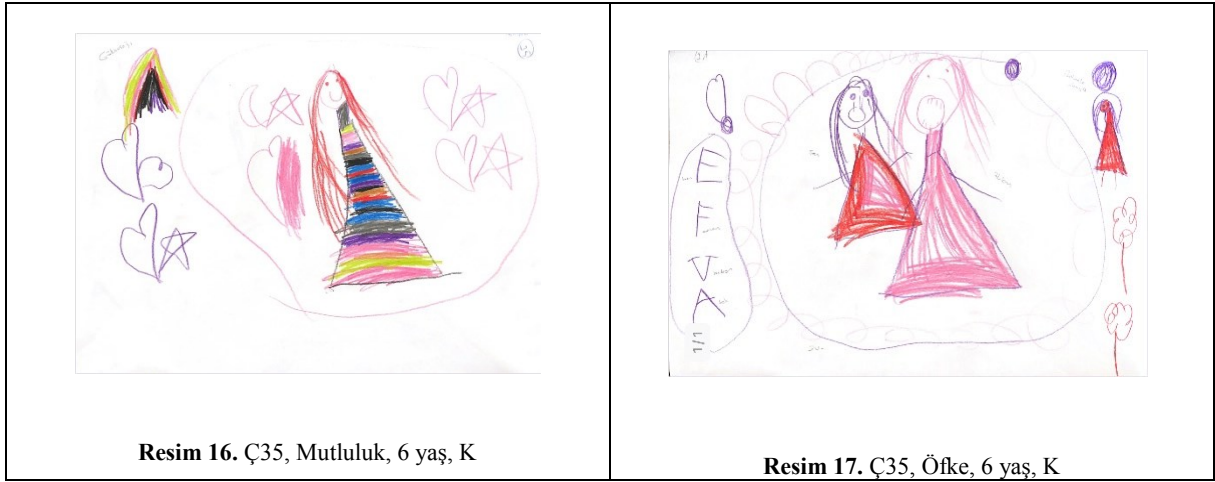
Mutlu olduğu an konulu resimde kendisinin Amerika’da bir parkta olduğunu, sol kolunun üzerindeki siyah şeklin bir kuş olduğunu ve ona “nasılsın?” diye sorduğunu belirtmiştir. Resmin sağ tarafında bulunan turuncu şeklin de salıncak olduğunu söylemiştir. Göçmen çocukların resimlerinde salıncak, park, gökkuşağı gibi figürler sıklıkla görülmektedir. Bu figürler mutlu olmalarına sebep olan faktörlerin içerisinde yer almaktadır. Avusturyalı çocuklar ile yapılan bir çalışmada da çocukların arkadaşlık kurma, parka gitmek gibi faktörlerin çocukların mutlu olma düzeylerine olumlu etki ettiği sonucuna varılmıştır (91).

Alt çizgi, çocuğun kendisi ve çevre ile olan ilişkisinin derecesini temsil etmektedir (88). Resimde zemin, destek, güven, sağlam temel ve korku anlamına gelir. Resimlerin yorumlanması, çocuğun zeminine göre değişiklik gösterir (52). Örneğin, net ve kalın bir alt çizgi grafiği kaygı ve huzursuzluğu gösterir (88). Mutlu olduğun an konulu resimde de

gözlemlendiği üzere belirgin bir zemin çizgisi bulunmaktadır. Çocuğun kaygılı olduğu yorumu yapılabilir.

Öfkeli olduğu an konulu resminde sağ tarafta mavi figürün kılıç olduğunu, yerde bulunan ve sol tarafta olan figürün bıçak olduğunu ve kendisinden düştüğünü belirtmiştir. Savaşın içerisinde olduğunu ve kaçmaya çalıştığını, boynundaki kırmızı detayın da kan olduğunu söylemiştir. Babasının öldüğünü, kendisinin de dövüldüğünü ifade etmiştir. Bu ifadeler de literatürü destekler nitelikte resmin bir amacı olduğunu desteklemektedir.

Ç 35.

Ç35, 6 yaşında ve Türkçe bilmemektedir. Şema öncesi dönemde olan çocuk bu yaşlarda çizdiği resimlerdeki büyüklükler daha gerçeğe uygun olmaktadır.

Sol üstte yer alan şeklin gökkuşağı olduğunu, kendisinin mutlu olduğunu ve bir şeyler almaya gittiğini belirtmiştir. Resim etkinliği boyunca keyifle devam etmiştir, ancak iletişime çok açık olmadığı için resmin hikâyesiyle ilgili detaylar sınırlıdır.

Öfke konulu resminde sol tarafta yukarıdan aşağıya doğru yer alan harflerin ablasının, annesinin ve babasının harfleri olduğunu; daire içerisinde yer alan iki insandan soldakinin kendisi, sağdakinin ablası olduğunu söylemiştir. En sağdaki kırmızı renkli insanın balonla uçtuğunu belirtmiş olup kim olduğunu söylememiştir. Çizilen iki insanın da kolları iki yana açıktır. Literatürde kolların bu şekilde çizilmesi insanlarla temas içinde olma ihtiyacını yansıttığı belirtilmiştir (92).

Resimde yüz ifadesinin, çocuğun duygusal durumunun doğrudan yansımasıdır. İki resimde de yüz ifadelerine yer verilmiştir (50). Mutluluk konulu resimde gülen yüz ifadesi görülmektedir. Öfke konulu resimde ağız detayının olması ve ablasının dişlerini göstermesi de öfke duygusunu destekleyecek detaylardır.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile literatürde daha önce yapılan çalışmaların karşılaştırmalı olarak tartışılması bu bölümde yer almaktadır. Bu çalışmada, göç yaşantısı olan çocukların resim yoluyla değerlendirilen duygu ifadeleri ile annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bölümde araştırma bulguları mevcut literatür kapsamında tartışılmıştır.

5.1. Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin İncelenmesi

Araştırmaya, dâhil olma kriterlerine uyan ve katılım konusunda gönüllü olan 3-6 yaş grubu 40 çocuk katılmıştır. Yaş kriteri açısından homojen dağılım sağlayacak biçimde 3-6 yaş arası her bir yaş grubundan 10'ar kişi katılım sağlanmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya katılan göçmen çocukların yarısından fazlası erkektir. Çocukların büyük çoğunluğunun ailenin ilk çocuğu (%27,5) veya üçüncü çocuğu (%27,5) olduğu ve yarısından fazlasının (%55.0) dört veya daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmada Suriyeli çocukların çoğunluğunun üç ve ya dört kardeşi olduğu ve Suriyeli ailelerin yedi ve üstü kişiden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (92, 93). Çocukların önemli bir bölümü (%77.5) Türkçe bilmemektedir. Literatüre bakıldığında bu yaş grubunda yapılmış çalışma sayısı sınırlı olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak çalışma sonuçları literatürdeki önemli bir boşluğa anlamlı bir katkı sunduğu düşünülmektedir. Dil bariyeri göçmen çocukların yaşadığı problemlerin temelini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan göçmen çocukların anne ve babalarının önemli bir bölümü ortaokul ve üstü düzeyde bir eğitime sahip olmasına karşın büyük bir bölümünün gelir düzeyinin asgari ücret veya altı olduğu ve hem annelerin hem de babaların yarısından fazlasının Türkçe bilmediği belirlenmiştir. Benzer sonuçlar gösteren bir çalışmada da göçmen çocukların anne ve babalarının çoğunluğunun ortaokul mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (93).

5.2. Göçmen Annelerin Çocuklarına Yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) Puan Ortalamaları İle Çocukların Çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının ve Bu Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) ve çocukların çizdikleri Resim Puanlama Çizelgesi toplam ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 5’de görülmektedir. Annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİBÖ) alt ve toplam ölçek puan ortalamaları incelendiğinde, “*Mutluluk*” alt ölçek puan ortalamaları ortalamanın üzerinde, toplam ve “*Öfke*” alt ölçek puan ortalamaları ortalamanın altında bulunmuştur. Bu bulguya göre, göçmen annelerin çocuklarını daha çok mutlu olarak algıladıkları söylenebilir. Çocukların çizdikleri resimlerin değerlendirildiği Resim Puanlama Çizelgesi alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde, “*Mutluluk Resim Puanı*” orta düzeyde , “*Öfke Resim Puanı*” ortalamanın altında bulunmuştur. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, hem annelerin doldurduğu ölçek puan ortalamalarından elde edilen bulgular, hem de profesyonellerin değerlendirdiği çocukların çizdikleri resimlerden elde edilen veriler benzerlik göstermiştir. Her ikisinde de çocukların olumsuz duygulardan (*öfke gibi*) ziyade olumlu duygulara (*mutluluk gibi*) sahip olduğu, mutluluk puan ortalamalarını öfke puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Göçmen annelerin çocuklarının duygu ifade etme becerilerine yönelik algıları ile çocukların çizdikleri resimlerden elde edilen Resim Puanlama Çizelgesi toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki ilişki Tablo 6’da görülmektedir. Annelerin çocuklarının *mutlu* olduğu yönündeki algıları ile profesyoneller tarafından değerlendirilen resim analizinden elde edilen *mutluluk* puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile annelerin çocuklarının mutlu olduğuna dair algıları arttıkça çocuklarının çizdiği resimlerdeki *mutluluk* puanı da anlamlı ölçüde artmaktadır. Bunun yanında annelerin çocuklarının *öfkeli* olduğu yönündeki algıları ile profesyoneller tarafından değerlendirilen resim analizinden elde edilen öfke puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, annelerin çocuklarının duygu ifade etme algıları ile resim analizinden elde edilen *öfke* puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç, annelerin çocuklarındaki duygu ifadesi yoğunluğunu anlasalar da, bu duyguyu tanımlayamadıkları (*öfke olduğunu anlamlandıramadıkları*) şeklinde açıklanabilir. Yine de bulgular bütüncül değerlendirildiğinde, sözel ifade yeteneği sınırlı düzeyde olan 3-6 yaş okul öncesi çocukların

duygu ifadesini değerlendirme de resmin özellikle mutluluk gibi olumlu duygularda anne algıları ile tutarlı olduğu, bu nedenle 3-6 yaş çocuklarda resmin anlamlı bir alternatif iletişim yolu olarak kullanılabilceği söylenebilir.

5.3. Göçmen Çocukların ve Ebeveynlerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİEÖ) (Anne Formu) Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının İncelenmesi

Çocukların sosyo-demografik özelliklerine (*yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ve Türkçe bilme durumu gibi*) göre, göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı Tablo 7’de görülmektedir.

Çocukların cinsiyetleri ve doğum sırası (*ailenin kaçınıcı çocuğu olma durumu*) göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarına (*Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş*) ait puan ortalamalarını etkilememektedir ($p>0.05$). Literatürde annelerin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algılarını değerlendiren benzer çalışmalara rastlanamamıştır. Bunun yanısıra, çocukların duygu ifade becerilerinin incelendiği çalışmaların bazılarında cinsiyete göre farklılık olmadığı, bazılarında da duygu ifade becerilerinin cinsiyete göre farklılaştığı, öfke, saldırganlık, kızgınlık gibi duygu ifadelerinin erkek çocuklarda daha fazla görüldüğü belirtilmiştir (34,69,70,71,72,73,74)

Çocukların *yaşları, kardeş sayısı ve Türkçe bilme durumu* göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam veya alt boyutlarına (*Mutluluk, Öfke, Üzüntü, Korku*) ait puan ortalamalarını etkilemektedir ($p<0.05$). Göçmen annelerin üç yaşındaki çocuklarının duygu ifade etme becerilerine ilişkin algılarının daha düşük olduğu, başka bir anlatımla annelerin üç yaş grubundaki çocuklarının duygu ifadelerini algılamakta zorlandıkları söylenebilir. Literatürde de, bebeklik döneminden itibaren duyguların ifade edilmesinin önemli olduğu, sözel iletişim başlamadan duygu ifadesinin başladığı (61, 62, 63) ancak esas olarak üç yaş ile birlikte çocuklarda duygu düzenleme ve ifade etme becerilerinin hız kazandığı, diğer insanların duygularını tartışabilme ve anlayabilme becerisinin gelişmeye başladığı ifade edilmektedir. (64, 65). 0-6 yaş dönemde çocukların yaşıyla orantılı olarak duygu ifadelerinin de değiştiği, 2,5 yaşından sonra duyguların sözel olarak ifadesinin başladığı, 5 yaş ile birlikte çocukların “*mutlu, öfkeli, üzgün*” gibi tanımlamaları kullandıkları

belirtilmektedir (66, 67, 68). Nitekim bu bilgiler doğrultusunda, araştırmacı da üç yaş çocuklar ile resim yapma etkinliğini yürütmekte zorlanmıştır. Bundan sonra yapılacak benzer çalışmalarda üç yaş grubundaki çocukların katılımı için bu bilginin göz önünde bulundurulması önerilir. Araştırmaya katılan ve dört ve üzeri kardeşi olan çocukların anneleri, diğer annelere göre çocuklarını daha mutlu olarak algılamaktadır. Kardeşler arası birliktelik ve paylaşımın, dolayısı ile yaşanan sosyal desteğin çocuklarda yarattığı etkinin, annelerin çocuklarına yönelik mutluluk algılarını arttırdığı düşünölmektedir (77). Çocukların Türkçe bilme durumu, annelerin çocuklarına yönelik hem öfke ifade hem de genel duygu ifade beceri puanlarını etkilemektedir. Konuşulabilen dillerin sayısı duyguları ifade etme becerisini etkilemektedir. Ana dil, duyguların en iyi şekilde ifade edildiği yoldur. Çocuklar için de bu aynıdır (75, 76). Göç öyküsü olan aileler ve çocuklarında dil bariyeri sık karşılaşılan bir sorundur. Çocukların duygu ifadesinde hem kültür hem de dil bilme etkili olmaktadır. Bu bilgi doğrultusunda ve Tablo 7’de göröldüğu üzere bu çalışmada da Türkçe bilen çocukların annelerinin çocuklarına yönelik öfke ve genel duygu ifade becerilerine dair algılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Göçmen çocukların *yaşları* annelerin çocuklarının mutluluk, öfke, üzüntü ve korku duygularını ifade etmelerine yönelik algılarını etkilememektedir. Ayrıca çocukların sahip olduğu *kardeş sayısı* annelerin çocuklarının öfke, üzüntü, korku ve genel duygu ifade etme becerilerine yönelik algılarını etkilememektedir. Bunların yanısıra çocukların *Türkçe bilme durumu*, annelerin çocuklarına yönelik öfke, üzüntü ve korku duygularını ifade etmelerine yönelik algılarını etkilememektedir

Göçmen çocukların anne ve babalarının sosyo-demografik özelliklerine (*anne ve babanın eğitim düzeyleri, anne ve babanın Türkçe bilme durumu, ailenin gelir durumu gibi*) göre çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı Tablo 8’de görölmektedir.

Göçmen çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyi, çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarına (*Mutluluk, Öfke, Üzüntü, Korku*) ait puan ortalamalarını etkilememektedir ($p>0.05$). Literatürde yapılan çalışmalarda eğitim düzeyinin etkisine dair farklı sonuçlar bulunmaktadır. Bazı çalışmalar anne eğitim düzeyinin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerilerine dair algılarını etkilediğini belirtirken (66), bazı çalışmalarda

da etkisi olmadığını belirtmektedir (77). Literatürde eğitim durumu ile ilgili elde edilen farklı bulgular, çalışma örneklemelerinin özellikleri ile açıklanabilir.

Ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, her ne kadar annelerin ÇDİBÖ'nin alt boyutlarına ait puan ortalamalarını etkilemese de, toplam ölçek puan ortalamasını etkilemektedir. Tablo 7'de görüldüğü üzere çocukların Türkçe bilme durumunda olduğu gibi ebeveynlerin Türkçe biliyor olması da annelerin çocuklarına yönelik genel duygu ifade becerilerine dair algılarını olumlu yönde etkilemektedir. Bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde, duyguların uygun ifadesinin mümkün olmadığı durumların ruhsal sıkıntılara ve zorluklara neden olabileceği göz önünde bulundurularak, göçmen olan aile üyelerine içinde buldukları kültürün dil becerisinin kazandırılmasının anlamlı olacağı söylenebilir.

Göçmen yaşantısı olan ailelerin gelir düzeyi, annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerilerine dair algılarını etkilememektedir ($p>0.05$). Benzer şekilde, yapılan başka çalışmalarda da, gelir düzeyinin duygu ifade becerisine etkisi olmadığı bulunmuştur (69).

BÖLÜM 6

6. SONUÇ

Araştırma Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'ne başvuran, göç yaşantısı olan çocukların resim yoluyla değerlendirilen duygu ifadeleri ile annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla kesitsel ve tanımlayıcı türde yapılan araştırmada, resim yoluyla betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan göçmen çocukların yarısından fazlası erkektir. Çocukların büyük çoğunluğunun ailenin ilk çocuğu (%27,5) veya üçüncü çocuğu (%27,5) olduğu ve yarısından fazlasının (%55.0) dört veya daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmektedir. Çocukların önemli bir bölümü (%77.5) Türkçe bilmemektedir. Araştırmaya katılan göçmen çocukların anne ve babalarının önemli bir bölümü ortaokul ve üstü düzeyde bir eğitime sahip olmasına karşın büyük bir bölümünün gelir düzeyinin asgari ücret veya altı olduğu ve hem annelerin hem de babaların yarısından fazlasının Türkçe bilmediği belirlenmiştir.

Annelerin çocuklarının duygularını değerlendirdiği Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği (ÇDİBÖ) alt ve toplam ölçek puan ortalamaları incelendiğinde, “Mutluluk” alt ölçek puan ortalamaları ortalamanın üzerinde, toplam ve “Öfke” alt ölçek puan ortalamaları ortalamanın altında bulunmuştur. Çocukların çizdikleri resimlerin değerlendirildiği Resim Puanlama Çizelgesi alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde, “Mutluluk Resim Puanı” orta düzeyde , “Öfke Resim Puanı” ortalamanın altında bulunmuştur. Annelerin çocuklarının *mutlu* olduğu yönündeki algıları ile profesyoneller tarafından değerlendirilen resim analizinden elde edilen *mutluluk* puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Annelerin çocuklarının *öfkeli* olduğu yönündeki algıları ile profesyoneller tarafından değerlendirilen resim analizinden elde edilen öfke puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, annelerin çocuklarının duygu ifade etme algıları ile resim analizinden elde edilen *öfke* puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Çocukların cinsiyetleri ve doğum sırası (*ailenin kaçınıcı çocuğu olma durumu*) göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarına (*Mutluluk, Öfke, Üzgün, Korkmuş*) ait puan ortalamalarını etkilemezken ($p>0.05$); çocukların

yaşları, *kardeş sayısı* ve *Türkçe bilme durumu* göçmen annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam veya alt boyutlarına (*Mutluluk*, *Öfke*, *Üzüntü*, *Korku*) ait puan ortalamalarını etkilemektedir ($p<0.05$). Göçmen çocukların *yaşları* annelerin çocuklarının mutluluk, öfke, üzüntü ve korku duygularını ifade etmelerine yönelik algılarını etkilememektedir. Ayrıca çocukların sahip olduğu *kardeş sayısı* annelerin çocuklarının öfke, üzüntü, korku ve genel duygu ifade etme becerilerine yönelik algılarını etkilememektedir. Bunların yanısıra çocukların *Türkçe bilme durumu*, annelerin çocuklarına yönelik öfke, üzüntü ve korku duygularını ifade etmelerine yönelik algılarını etkilememektedir. Göçmen çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyi, çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerileri Ölçeği toplam ve alt boyutlarına (*Mutluluk*, *Öfke*, *Üzüntü*, *Korku*) ait puan ortalamalarını etkilememektedir ($p>0.05$). Ebeveynlerin Türkçe bilme durumu, her ne kadar annelerin ÇDİBÖ'nin alt boyutlarına ait puan ortalamalarını etkilemese de, toplam ölçek puan ortalamasını etkilemektedir. Göçmen yaşantısı olan ailelerin gelir düzeyi, annelerin çocuklarına yönelik Duygu İfade Becerilerine dair algılarını etkilememektedir ($p>0.05$).

7. ÖNERİLER

Araştırma Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'ne başvuran, göç yaşantısı olan çocukların resim yoluyla değerlendirilen duygu ifadeleri ile annelerinin çocuklarının duygu ifade becerilerine yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda, anneleri tarafından duygu ifade becerisi yüksek olarak tanımlanan çocukların resimlerinde de duygusal göstergelere yer verdikleri görülmüştür. Bu sonuca göre,

- Duygusal gelişim için önemli bir dönem olan okul öncesi dönemde duyguları tanıma ve duygu ifade becerisini geliştirmek için resim çizmenin bir yöntem olarak kullanılması,
- Çocukların duygu ve düşüncelerinin dışavurumu için oldukça önemli ve tedavi edici olan resim çizmenin aile içerisinde ve eğitim kurumlarında teşvik edilmesi,
- Göçmen ailelerin çocuklarının uyumunu arttırma, travma yaşantılarını onarma vb. sağlamak için duygu ifade becerilerini geliştirmede resim çizmenin bir yöntem olarak kullanılması,
- Araştırma tez çalışması olarak yürütülmesi sebebiyle zaman yönetimi açısından az sayıda örneklem ile yapılmıştır. Bu konuda yapılacak daha geniş örneklem grupları ile çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.
- Yapılan araştırma sonucunda bu alanda Türkçe kaynağın kısıtlı olması sebebiyle bilimsel araştırmaların arttırılması,
- Bu çalışmada, resim çizimlerinde *mutluluk* ve *öfke* duyguları ele alınmıştır. Diğer duyguların da ele alındığı başka çalışmalar yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

1. Gülmez, S. C, Öztürk, A. Göç yaşantısının çerçevesinde çocukta psiko-sosyal uyum süreci üzerine bir inceleme. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2018; 449-481.
2. Saygın, S, Hasta, D. Göç, kültürleşme ve uyum. psikiyatride güncel yaklaşımlar 2018; 10(3), 302-323.
3. Kılınç, F, Karayel, F, Koyuncu, M. Türk ve Suriyeli çocukların göç kavramına ilişkin metaforlarının belirlenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi 2018; 18(40/2), 37-54. DOI: 10.21560/spcd.v18i39974.441670.
4. Yağci, H. Zorunlu göç yaşamış 12-18 yaş çocuklarında göç yaşamamış çocuklara göre sosyal anksiyete açısından değerlendirilmesi Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, 2017. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
5. Yaralı, K. T, Özkan, H. K, Aytar, A. G. Yedi ve On Yaş Çocuklarının Sevgiyi İfade Ediş Biçimlerinin Çizdikleri Resimlere Yansıması. Kastamonu Education Journal, 2016, 24.5: 2181.
6. Darling-Churchill, K. E.; Lippman, L. Early childhood social and emotional development: Advancing the field of measurement. Journal of Applied Developmental Psychology, 2016, 45: 1-7
7. Saltalı, N. D. Okul öncesi dönemde duygusal becerilerin geliştirilmesi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, 3.6.
8. Akgün, E; Ergül, A. 55-74 Aylık Çocukların Resimlerinde Aile Algısının Değerlendirilmesi. Cukurova University Faculty of Education Journal, 2015, 44.2.
9. CERI V, et al. Mental health problems of second generation children and adolescents with migration background. International Journal of Psychiatry in Clinical Practice, 2017, 21.2: 142-147.
10. Bartram, D., Poros, M. V, Monforte, P. Göç meselesinde temel kavramlar. Ankara: Hece İnceleme, 2017.
11. <https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6%C3%A7men>. ET: 11.03.2022
12. <https://sozluk.gov.tr/> ET: 11.03.2022

13. Vırupaksha, H. G.; Kumar A, Nirmala, B P. Migration and mental health: An interface. *Journal of natural science, biology, and medicine*, 2014, 5.2: 233.
14. Dovidio, J. F, Esses, V. M. Immigrants and immigration: advancing the psychological perspective. *Journal Of Social Issues* 2001; 57(3), 378.
15. BHUGRA, D. Migration and mental health. *Acta psychiatrica scandinavica*, 2004, 109.4: 243-258.
16. Ilgar, M. Z.; Coşgun I. S. Göç ve göçmenliğin psikolojik yansımaları. *Vatansız vatandaş olmak*. 2015.
17. Okray, Z. Erken dönem uyumsuz şemalar ve göç: Bir olgu sunumu. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi* 2017; 1(1), 51-58.
18. BHUGRA D, et al. WPA guidance on mental health and mental health care in migrants. *World Psychiatry*, 2011, 10.1: 2-10.
19. Yüceşahin M. M; Özgür E. Murat. Türkiye'nin güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: süreçler ve mekânsal örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2006, 4.2: 15-35.
20. Pumariega AJ. Rothe E, Pumariega JB. Mental Health of Immigrants and Refugees. *Community Ment Health J* 2005;41(5):581-97.
21. Hacıhasanoğlu Aşıl R, Yıldırım A. Göçün sosyal ve ruhsal etkileri ve hemşirelik. Aydın Avcı İ, editör. *Göç ve Göçmen Sağlığı*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2018. p.10-20.
22. Dekeyser L, et al. Multi-informant reports of mental health in Swedish-born children of immigrants and children born to non-immigrants—the SESBiC-study. *BMC pediatrics*, 2014, 14.1: 1-9.
23. Das-Munshi, J., et al. Migration, social mobility and common mental disorders: critical review of the literature and meta-analysis. *Ethnicity & health*, 2012, 17.1-2: 17-53.
24. Uprooted The Growing Crisis For Refugee and Migrant Children. UNİSEF. 2016. <https://weshare.unicef.org/Package/2AMZIFQP5K8>. ET: 13.12.2022.

25. Bhugra D, Gupta S, Bhui K, Craig T, Dogra N, Ingleby JD, et al. WPA Guidance on Mental Health and Mental Health Care in Migrants. *World Psychiatry* 2011;10(1):2-10.
26. Stevens, G WJM; Vollebergh, W AM. Mental health in migrant children. *Journal of child psychology and psychiatry*, 2008, 49.3: 276-294.
27. Aydın D, Şahin N, Akay B. Göç Olayının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi* 2017;7(1):8-14.
28. Howard, M; Hodes, M. Psychopathology, adversity, and service utilization of young refugees. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2000, 39.3: 368-377.
29. Migrant Women's Health Issues: Addressing Barriers to Access to Health Care for Migrant Women With Irregular Status 2016;85:18-21
30. Türk Dil Kurumu (TDK), www.tdk.gov.tr, (16.09.2022).
31. Çeçen, A. R. Duygular insan yaşamında neden vazgeçilmez ve önemlidir? Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2002, 9.9.
32. Çağla, G. Ü. R.; Koçak, N. 5 Yaş (48 60 Ay) Çocukların Duygu Tanımlamaları Ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2016, 5.8: 2407-2421.
33. Kuyucu, Y. Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya. 2012.
34. Goleman, D. Duygusal Zekâ. 40. Baskı (Çev:Banu S. YÜKSEL). Varlık Yayınlar. İstanbul. 2015
35. Organization for Economic Cooperation and Development–OECD. "Social and emotional skills well-being, connectedness and success.", France, (2017).
36. Saltalı, N. D. Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Konya. 2010.

37. Eisenberg, N; Fabes, R. The relation of young children's vicarious emotional responding to social competence, regulation, and emotionality. *Cognition and Emotion*, 1995, 203- 226.
38. Gallese, V. The roots of empathy: the shared manifold hypothesis and the neural basis of intersubjectivity. *Psychopathology*, 2003, 36.4: 171-180.
39. Çelik, E., Tuğrul, B, Yalçın, S.S. Dört-altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini, anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2002, 29-39.
40. Erol, A., Ünal, E. K. Gülpek, D, Mete, L. Yüzde Dışavuran Duyguların Tanınması ve Ayırt Edilmesi Testlerinin Türk Toplumunda Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 2009, 10,116-123.
41. Dunn, J. Mind-reading, emotion understanding, and relationships. *International Journal of Behavioral Development*, 2000, 24.2: 142-144.
42. Nelson, C.A. The recognition of facial expressions in the first 2 years of life: mechanisms of development. *Child Development*, 1987, 58, 889- 909.
43. Eisenberh, N, et al. Preschoolers' vicarious emotional responding and their situational and dispositional prosocial behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 1990, 507-529.
44. Yılmaz, E. 60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerilerinin sosyal problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya, 2012.
45. Aslan, Ö. M, Üstün, E. Kinetik Aile Çizim Testinin Stil ve Hareket Boyutları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 2013.
46. Malchiodi, C. A. *Understanding children's drawings*. Guilford Press, 1998.
47. Yıldırım, E. Okul Öncesi Dönemde Agresyonun Çocuk Resimlerine Yansıması. Doktora Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2018.
48. Okyay, L. 6 yaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyo-kültürel değişkenler ve davranış problemleri açısından karşılaştırılması. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne, 2008.

49. Yavuzer H. Resimleriyle Çocuk, Resimleriyle Çocuğu Tanıma (23), Remzi Kitabevi, 2019.
50. Jolley, R.P. Children And Pictures, Drawing and Understanding. John Wiley & Sons Publication, 2010; 36-41.
51. Halmatov, S. Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri (5). Pegem Akademi, 2018.
52. San, İ. Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık (2), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979.
53. Kar, Ö, Toros, F. Aile İçi Şiddet ve Çocuk İstismarı Olgularında Sanat Terapisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2015.
54. Altay, N, Kılıçarslan-Toruner, E, Sarı, Ç. The effect of drawing and writing technique on the anxiety level of children undergoing cancer treatment. European Journal of Oncology Nursing, 2017, 28: 1-6.
55. Teksöz, E, Ocakçı, A. F. Çocuk Hemşireliği'nde Sanat Uygulamaları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 2014, 7.2: 119-123.
56. Dolifze, K, Smith, E. L, Tchaturia, K. A clinical tool for evaluating emotional well-being: Self drawings of hospitalized children. Journal of pediatric nursing, 2013, 28.5: 470-478.
57. Skybo, T; Ryan-Wenger, N, Su, Y. Human figure drawings as a measure of children's emotional status: Critical review for practice. Journal of pediatric nursing, 2007, 22.1: 15-28.
58. Çankırlı, Ali (Mayıs 2015). Çocuk Resimlerinin Dili. İstanbul: Uğurböceği Yayınları.
59. AVARA, Sultan. Savaş nedeniyle göçe maruz kalmış 9-12 yaş arası Suriyeli mülteci çocuk resimlerinin psikolojik ve plastik açıdan yorumlanması. 2019. Master's Thesis. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
60. Cole, P. M. & Moore, G. A. About Face! Infant Facial Expression of Emotion. Emotion Review 2014; 7(2), 116–120. Doi: 10.1177/1754073914554786

61. Farroni, T., Menon, E., Rigato, S. & Johnson, M. H. The perception of facial expressions in newborns. *The European Journal of Developmental Psychology*, 2007; 4(1), 2–13. <http://doi.org/10.1080/17405620601046832>
62. Sullivan, M. W. Infant expressions in an approach/withdrawal framework. *The Journal of Genetic Psychology* 2014; 175(6), 472–493. <http://doi.org/10.1080/00221325.2014.964169>
63. Cole, P. M., Michel, M. K. ve Teti, L. O. D. The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the society for research in child development* 1994; 59(2- 3), 73-102.
64. Yükçü Ş, Bozkurt; Demircioğlu, H. Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017, 44: 442-466.
65. Ersan, C. *Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeylerinin duygu ifade etme ve duygu düzenleme açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, 2017. Denizli.
66. Başal, H. A. Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim? (Genişletilmiş beşinci baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım 2012. s. 155-156
67. Erden, Ş. Duygusal gelişim. İçinde M. E. Deniz (ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim*, 2016 ; (184-218). Ankara: Maya Akademi. s. 189.
68. Kaya, E. Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin duygu düzenleme becerileri ile çocuklarının kaygı düzeyi ve duygu ifade biçimleri arasındaki ilişki. 2021. Master's Thesis. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
69. Chaplin, T.M, Aldao, A. Gender differences in emotion expression in children: a meta-analytic review. *Psychol. Bull.* 2013, 139(4),735-65. doi: 10.1037/a0030737.
70. Chaplin TM, Klein MR, Cole PM, Turpyn CC. Developmental change in emotion expression in frustrating situations: the roles of context and gender. *Infant Child Development*, 2017; 26(6), e2028. doi:https://doi.org/10.1002/icd.2028.
71. Feshbach,S. Aggression. In: Mussen P, editor. *Carmichael's manual of child psychology*. Wiley; New York: 1970.;

72. Meece, D. ve Mize, J. Multiple aspects of preschool children's social cognition: relations with peer acceptance and peer interaction style. *Early Child Development and Care*, 2010; 180, 5.
73. Çorbacı-Oruç, A. 6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. 2008. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
74. Clark, Beverly, L. :” First-and Second- Language Acquisition in Early Childhood”. 2002
75. Yazıcı, Z. Okulöncesi Dönemdeki Göçmen Çocukların İki Dilli ve Çok Kültürlü Ortamda Öğrenmeleri Üzerine. *Onlar Bizim Hemşehrimiz*, 2011, 75.
76. Ersan, C; Tok, Ş. The Study of the Aggression Levels of Preschool Children in Terms of Emotion Expression and Emotion Regulation. *Education & Science/Eğitim ve Bilim*, 2020, 45.201.
77. Ramazan, O; Özge, Ö. V. E. Ç. 66-72 aylık çocukların sevgi, mutluluk, korku, üzüntü duygularını tanımlama durumlarının ve resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017, 30.1: 265-289.
78. Honig, A. S. and Brophy, H. E. Talking with your baby: Family as the first school. Syracuse 1996, Syracuse University Pres.
79. Misailidi, P. and Bonoti, F. Emotion in children's art: do young children understand the emotions expressed in other children's drawings? (Electronic version). *Journal of Early Childhood Research*, 2008, 6 (2), 189–200.
80. Kındap, Y, Sayıl, M. Çocuk Çizimlerinde Temsil ve İfade: Doğrusal ve Doğrusal Olmayan Gelişim. *Türk Psikoloji Dergisi*, 2005; 20(56), 25-39.
81. Ekinci, B. Göçe Maruz Kalmış 9-11 Yaş Çocukların Kendilerini Dışavurma Açısından Resimlerin Yorumlanması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008; Malatya.
82. Brechet, C., Baldy, R, Picard, D. How does Sam feel?: Children's labelling and drawing of basic emotions. *British Journal of Developmental Psychology*, 2009; 27(3), 587-606.

83. Beytut, D. Ş., Bolışık, B., Solak, U., & Seyfioğlu, U. Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniv. Hemş. Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2009; 2(3), 35-44.
84. Köçkar, Ç, Gürol, A. Anxiety, Aggression and Self-Esteem Analysis through Pictures in Children with Cancer, 2012.
85. Malchiodi, C. A. Çocukların resimlerini anlamak. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2013.
86. Perkins CF. The art of life-threatened children: A preliminary study. In: R. H. Shoemaker & S. Gonick Berris (Eds) *Creativity and the art therapist's identity* (pp.9-12). Baltimore: American Art Therapy Association, 1977.
87. Filiz, S B, Cancan, D A, Çelik F K. Suiyeli çocukların suriye'ye bakış açlarına ilişkin resimlerinin analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018, 19.1: 519-536.
88. Bach, S. *Das Leben malt seine eigene Wahrheit. Über die Bedeutung spontaner Malereien schwerkranker Kinder* 1990. Zürich: Daimon Verlag.
89. Ramazan O, Zembat, R, Uyanık Balat G, Güven G. Drawing of emotionally characterised figures by orphans and the children who live with their families. 17th EECERA Annual Conference 2007, Prague.
90. Beatton,T, Frijters,P. *Determinants of adolescent happiness in Australia*. Australia: Australian Research Council 2017.
91. Machover, K. *Personality projection in the drawings of the human figure*. Springfield IL 1949: C C Thomas
92. Kireçdağ N. Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler, *Mesleki Sağlık ve Güvenlik*, 2017, 29-35.
93. Aykut, N. Çalışan ve eğitime devam eden suriyeli çocuklarda yaşam doyumu ile depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Doctoral dissertation*, 2019. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

TANITICI BİLGİ FORMU

Çocuk Bilgileri

1. Adı Soyadı:
2. Doğum tarihi:
3. Cinsiyeti: Kız Erkek
4. Çocuğun doğum Sırası: 1 2 3 4+
5. Bildiği diller:
6. Çocuk kiminle yaşıyor? _____
7. Çocuğun evde en iyi iletişim kurduğu kişi kimdir? _____

Ebeveyn Bilgileri

8. Anne: Sağ Yaşamıyor Diğer _____
9. Anne yaşı: 20-30 30-40 40-50 50-60 61 ve üzeri
10. Annenin Anadili:
11. Annenin Bildiği diller:
12. Tercüman ihtiyacı: Var Yok
13. Anne eğitim düzeyi: Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul mezunu
 Ortaokul Lise Üniversite
14. Annenin mesleği: _____
15. Baba: Sağ Yaşamıyor Diğer _____
16. Babanın yaşı: 20-30 30-40 40-50 50-60 61 ve üzeri
17. Annenin Anadili:
18. Annenin Bildiği diller:
19. Tercüman ihtiyacı: Var Yok
20. Baba eğitim düzeyi: Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
21. Babanın mesleği: _____

Aile Bilgileri

17. Kardeş sayısı: Tek çocuk 1 2 3 4 ve üzeri

18. Kardeşlerin yaşı ve cinsiyeti (Varsa):

_____	/	_____
_____	/	_____
_____	/	_____
_____	/	_____
_____	/	_____
_____	/	_____
_____	/	_____
_____	/	_____

19. Aile yapısı:

Çekirdek Geniş Parçalanmış Diğer (Belirtiniz) _____

20. Aile nereden göç etti? _____

21. Ailenin yaşadığı yer: _____

Köy -Kasaba İlçe İl Büyükşehir

22. Gelir düzeyi:

Düşük (4500 TL ve altı) Orta (4500-9000) Yüksek (9000+....)

23. Evde ailesi dışında yaşayan kişi/kişiler var mı? (Varsa kim olduklarını yazınız)

Evet _____

Hayır

ÇOCUK DUYGU İFADE ETME ÖLÇEĞİ-Anne Formu

Aşağıdaki sorular çocuğunuzun jest-mimikler, beden duruşu ve sözcükler doğrultusunda duygularını nasıl ifade ettiği ile ilgilidir. Her bir ifade üzerinde dikkatlice düşününüz ve mümkün olduğunca gerçeğe uygun bir şekilde cevap veriniz. Çocuğunuzun en iyi tanımlayan rakamı daire içine alarak gösteriniz. Aşağıdaki 15 soruyu da cevaplayınız. **Doğru ya da yanlış cevap bulunmamaktadır.**

Mutlu

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
2.Mutlu olduğunda uzun süre mutluluğu devam eder.	1	2	3	4	5
3.Mutlu olduğunda, mutluluğunu çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.İyi bir şey olduğunda, çok çabuk mutlu olur.	1	2	3	4	5

Üzgün

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Genellikle üzgündür.	1	2	3	4	5
2.Üzgün olduğunda, uzun bir süre üzüntüsü devam eder.	1	2	3	4	5
3.Üzgün olduğunda, üzüntüsünü çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.Kötü bir şey olduğunda, çok çabuk üzülür.	1	2	3	4	5

Öfkeli

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Genellikle öfkelidir.	1	2	3	4	5
2.Kızgın olduğunda, uzun bir süre öfkesi devam eder.	1	2	3	4	5
3.Öfkeli olduğunda, öfkesini çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.Kötü bir şey olduğunda, çok çabuk öfkelenir.	1	2	3	4	5

Korkmuş

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Genellikle bir şeylerden korkar.	1	2	3	4	5
2.Korktuğunda, uzun bir süre korkusu devam eder.	1	2	3	4	5
3.Korktuğunda, korkusunu çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.Korkutucu bir şey olduğunda, çok çabuk korkar.	1	2	3	4	5

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Karar Formu

0194

Sayın, Prof. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI

Karar No: 0183
Tarih: 21.04.2022

KARAR

“Göçmen Çocukların Duygu İfade Becerilerinin Resim Yoluyla İncelenmesi”, adlı araştırma başvuru dosyanız kurumumuzda gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üyelerinin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KARACA
Kurul BaşkanıT. KATILMADI
Doç. Dr. Yılmaz ÖZKUL
Başkan YardımcısıProf. Dr. Yasemin TOKEM
ÜyeDoç. Dr. Ashhan ABBASOĞLU
ÜyeDoç. Dr. İlknur VİELİ
ÜyeT. KATILMADI
Doç. Dr. Nihat LÂÇİN
ÜyeDr. Öğr. Üyesi Gülay OYUR ÇELİK
ÜyeUzm. Dr. Zehra Betül PAKÖZ
ÜyeUzm. Dr. D. Barış KILIÇÇIOĞLU
RaportörDr. Mehmet ERTAN
ÜyeDr. Fatma Ezgi CAN
Üye

EK 4

KURUM İZİNİ

Mine Akdoğan

Kime: Selman Salim Kesgin

Bilgi: Aslıhan Avcı; Ahmet Suat Erbişim; Zeynep Beyza Arlı

13.05.2022

Tez Etik Onay Aslıhan AVCI.pdf
1 MB

Tez Etik Kurul Aslıhan AVCI.pdf
2 MB

2 ek (3 MB) Tümünü OneDrive - Turk Kızılayı konumuna kaydet Tümünü indir

Merhaba Selman Bey

İzmir Toplum Merkezi Psikiyatri Hemşiresi arkadaşımızın ekli belgeler doğrultusunda talebi incelenmiş olup, Programımız tarafından uygun bulunmuştur.

ÖLÇEK İZİNİ

9.08.2019 Cum 13:03
 ceyhun ersan <ceyhunersan@yahoo.com>
Re: Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği

Kime Aslıhan Avcı

 Bu iletiyi 9.08.2019 16:04 tarihinde yanıtladınız.

 Çocuk Duygu İfade Etm...
17 KB

Merhaba, ölçme aracı ektedir. Ölçme aracı 36-72 aylık çocuklara uygulanabilir. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Yrd. Doç. Dr. Ceyhun ERSAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı
Gsm: 530 327 43 63

9 Ağustos 2019 Cuma 12:50:17 GMT+3 tarihinde, Aslıhan Avcı <asli-avci@hotmail.com.tr>şunu yazdı:

Sayın ERSAN,

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisiyim. Danışmanım Doç. Dr. Leyla Baysan Arabacı ile yürüteceğim yüksek lisans tezi için ölçeğinizi kullanabilir miyim?

3-7 yaş için kullanımı uygun mudur? Ölçeğin kendisine ve değerlendirmesine nasıl ulaşabilirim?

Şimdiden teşekkür ederim.

İyi çalışmalar.

ÖZGEÇMİŞ

ASLIHAN AVCI

1995 yılında doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini Muğla'da tamamladı. 2013 yılında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'ne girdi. 2017 yılında lisans programından mezun oldu. Aynı yıl Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifikası aldı. 2018 yılında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği Tezli Yüksek Lisans Programı'nda lisansüstü eğitimine başladı. 2021 Nisan - Temmuz ayları arasında Dünyagöz İzmir Hastanesi'nde görev yaptı. 2021 Ağustos - 2022 Aralık arasında Türk Kızılay İzmir Toplum Merkezi'nde Psikiyatri Hemşiresi olarak çalıştı. 2023 Şubat ayı itibariyle de Allianz Sigorta şirketinde Sonradan Ödeme Sağlık Tazminat Uzmanı olarak çalışmaktadır.

Araştırmacı, bugüne kadar 9 bilimsel toplantıya katılmıştır. Ayrıca, “*Çocuk Resimlerini Yorumlama Eğitimi, Sanat Psikoterapilerine Giriş Ve Tanışma Eğitimi, Müzik Terapi Giriş Modülü, Sanat Terapi Teknikleriyle Travmaya Müdahale, Anne Bebek Grup Eğitici Eğitimi*” konularında beş kurs programına katılmış olup 2022 Ekim ayında gerçekleştirilen Attachment Parenting International Kalpten Bağlı Ebeveynlik Programına katılmış olup *Ebeveyn Eğitimi* unvanını almıştır.